

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Bezjak Kranjc

**Preobrazba spolnosti: Družbene spremembe in percepcija spolnosti v sodobnih
zahodnih družbah**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Bezjak Kranjc
Mentorica: red. prof. dr. Alenka Švab

**Preobrazba spolnosti: Družbene spremembe in percepcija spolnosti v sodobnih
zahodnih družbah**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

IZJAVA O AVTORSTVU magistrskega dela

Podpisani/-a Janja Bezjak Kranjc, z vpisno številko 21130468, sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:
Preobrazba spolnosti: Družbene spremembe in percepcija spolnosti v sodobnih zahodnih družbah.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo magistrsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel/-a, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil/-a vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisal/-a v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (UL RS, št. 16/07-UPB3, 68/08, 85/10 Skl.US: U-I-191/09-7, Up-916/09-16)), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za družbene vede v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za družbene vede;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko magistrskega dela ter soglašam z objavo magistrskega dela v zbirki »Dela FDV«.

Preobrazba spolnosti: Družbene spremembe in percepcija spolnosti v sodobnih zahodnih družbah

Povzetek:

V magistrskem delu je analizirana percepcija spolnosti v sodobnih zahodnih družbah oz. spolnosti v kontekstu sodobnih družbenih sprememb. Teoretični del je podkrepjen s kvalitativno raziskavo (fokusne skupine) med današnjo mladino. Namen magistrskega dela je raziskati in analizirati moderno zgodovino spolnega vedenja in ugotoviti, katere so generične spremembe na področju spolnosti v sodobnih zahodnih družbah, saj je ta postala ena izmed popularnejših socioloških tem današnjega časa. Analizirani so trije ključni vidiki, in sicer: vedenjske spremembe in spremembe vrednot v spolnosti, percepcija spolnosti in spremembe življenjskih stilov, kjer sem izhajala iz sociološke teorije individualizacije in družbenih sprememb pozne modernosti na področju intimnosti in spolnosti (Giddensa, Baumana, Foucaulta, Laumanna, Schmidta, Weeksa in drugih). Spolnost predstavlja pomemben del posameznikovega življenja, je posledica družbenih in kulturnih vrednot, ki s ključnim dogodkom – prvim spolnim odnosom – zaznamuje nadaljnje posameznikovo življenje. Spolnost se je začela osvobajati izpod tradicionalnih vrednot, kot posledica procesov racionalizacije, individualizacije in globalizacije, ki so vplivale na percepcijo. S pomočjo fokusnih skupin sem želela odkriti prisotnost seksualnih diskurzov v percepcijah spolnosti današnje mladine. Vse večja dostopnost, globalizacija je omogočila razširjeno prakso novih življenjskih stilov v družbenem okolju in omogočila oblikovanje novega sociološkega diskurza.

Ključne besede: spolnost, partnerstvo, individualizacija, permisivna seksualna kultura, spolno vedenje.

The Transformation of Sexuality: Social Change and the Perception of Sexuality in Modern Western Societies

Abstract:

In this master's thesis I analyzed the social perception of sexuality in modern Western societies and sexuality in the context of contemporary social changes. The theoretical part has been supported by a qualitative research (focus group), in order to obtain information on the perception of sexuality in modern Western societies among today's youth. The purpose of the master's thesis is to research and analyze the modern history of sexual behavior and to determine the generic changes in the field of sexuality in the modern Western societies, since sexuality has become one of the most popular sociological subjects nowadays. I analyzed three key aspects and focused on: behavioral changes and changes in sexual values, perceptions of sexuality and changes in lifestyles, focusing on sociological theory of individualization and social changes of late modernity in the field of intimacy and sexuality (A. Giddens, Z. Bauman, M. Foucault, E.O. Laumann, G. Schmidt, J. Weeks and others). Sexuality represents an important aspect of an individual's life, it is the result of social and cultural values, which characterizes the individual's life with the essential event of the first sexual intercourse. Sexuality has started to liberate itself from traditional values, as a result of the processes of rationalization, individualization and globalization that have affected the perception of sexuality. With the help of the focus group, I wanted to discover the presence of sexual discourse in the perception of sexuality in today's youth. Increasing accessibility and globalization have allowed the widespread use of new lifestyles in the social environment as well as enabled the creation of a new field of sociological discourse.

Key Words: sexuality, partnership, individualization, permissive sexual culture, sexual behavior.

Kazalo:

1 Uvod	8
2 Zgodovinski pregled družbene organizacije spolnosti	10
3 Percepcija spolnosti v poznomodernih zahodnih družbah	14
3.1 Individualizacija	16
3.2 Globalizacija spolnosti	17
3.3 Spolnost med javnim in zasebnim	19
4 Poznomoderna spolnost	21
4.1 Spremembe na področju partnerstva in intimnosti	22
4.1.1 Razmerja med spoloma.....	25
4.1.2 Intimnost in ljubezen v sodobni družbi.....	27
4.2 Vedenjske spremembe na področju spolnosti	28
4.3 Spremembe v vrednotah	29
4.4 Pojav novih življenjskih stilov	31
4.5 Virtualna spolnost.....	32
4.6 Razcvet pornografije in vpliv medijev	34
4.7 Družba tveganja in pojav novih spolno prenosljivih bolezni	34
5 Predhodne raziskave na področju spolnosti	37
5.1 Raziskave spolnosti na Slovenskem	37
5.1.1 Spolno življenje v Sloveniji	41
5.1.2 Mladi in aids	44
5.1.3 Raziskava revije Mladina v sodelovanju s podjetjem Aragon, d. o. o.: Spolne navade Slovencev.....	45
5.1.4 Spolno vedenje slovenskih srednješolcev	46
5.1.5 Spolno vedenje in uporaba kontracepcije med srednješolci v severozahodni Sloveniji	47
5.1.6 Intimni življenjski stili študentov in študentk v Sloveniji	48

5.1.7	Percepcije seksualnosti in prisotnost seksualnih imperativov pri študentkah.....	49
5.2	Tuje raziskave spolnega vedenja	51
5.2.1	Francoska raziskava spolnega vedenja (Sexuality and the social sciences: A French survey on sexual behaviour)	51
5.2.2	Raziskava v Zahodni Nemčiji (Changes in adolescents' sexuality between 1970 and 1990 in West-Germany).....	53
5.2.3	Finska raziskava: Spolno življenje v 20. stoletju (Sexual lifestyles in the twentieth century: a research study)	54
5.2.4	Ameriška raziskava: Družbena organizacija spolnosti, spolne prakse v ZDA (The social organization of sexuality: Sexual practices in the United States).....	56
5.2.5	Mednarodna raziskava: Spolno vedenje študentov (Sexual and affective behaviour of students: An international research)	57
5.2.6	Longitudinalna raziskava v Veliki Britaniji: Nacionalna raziskava o spolnem vedenju in življenjskem stilu (The national survey of sexual attitudes and lifestyles).....	58
5.3	Povzetek raziskav	59
6	Empirični del	62
6.1	Metodološki okvir in izvedba fokusnih skupin	62
6.2	Opis vzorca	63
6.3	Interpretacija rezultatov	64
6.3.1	Percepcija spolnosti in prvega spolnega odnosa	64
6.3.2	Partnerstvo in spolnost.....	66
6.3.3	Pomembne vrednote in spolno vedenje	68
7	Razprava	72
8	Zaključek.....	75
9	Literatura	78
PRILOGA:	Vprašalnik.....	82

Kazalo tabel:

Tabela 4.1: Razlika med zasvojenim in intimnim razmerjem.....	23
Tabela 5.1: Pregled raziskav na področju spolnosti v Sloveniji do leta 2006.....	38
Tabela 5.2: Prikaz razlikovanja med moškim in ženskim orgazmom.....	48
Tabela 5.3: Medgeneracijske razlike.....	55

1 Uvod

Poznomoderne družbe so zaznamovane z družbeno-kulturnimi spremembami, ki so posledica globalizacije, individualizacije in racionalizacije. Področje spolnosti se je začelo osvobajati tradicionalnih družbeno-kulturnih omejitev. Družba ni vedno poudarjala pomena čustev, vedno večje zanimanje za področje spolnosti pa je pripeljalo do spreminjanja tokov razumevanja percepcije spolnosti v poznomodernih zahodnih družbah. Spolnost je postala zanimiva sociološka tema, kjer se nenehno prepletata javna in zasebna sfera, področje je postajalo vse bolj liberalizirano in se začelo otepati tradicionalnih okvirov. Spolnost predstavlja širok spekter pojmov, ki se med seboj povezujejo – intimnost, ljubezen, partnerska razmerja – vsa ta področja so postali pomembni elementi posameznika in področja družbene konotacije. Podajanje v razmerje, lahko bi rekli tudi podajanje v neznano, je postala sfera, kamor je treba vložiti vedno več truda za doseganje zadovoljstva (Bauman 2003), potek družbenih sprememb je izoblikoval nova pojmovanja razmerij, ljubezni, intimnosti in spolnosti.

V poznomodernih družbah opažam razpad tradicionalnih vezi, intimnost je postala ključna za posameznikovo življenje, ljubezen pa najvišja vrednota, ki daje smisel posameznikovemu življenju (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 194). Spolnost je postala pomemben dejavnik pri konstrukciji posameznikove identitete, postala je dostopnejše področje, ki je posamezniku omogočilo široko izbiro.

Magistrsko delo bo osredotočeno na vprašanja o spolnosti v poznomodernih zahodnih družbah. Percepcijo spolnosti bom obravnavala v okviru sodobnih družbenih sprememb. Raziskala bom, kakšne so spremembe, ki jih opažamo v zadnjih desetletjih na področju spolnosti, razmerij in intimnosti, in kako so nanje vplivali različni procesi individualizacije in globalizacije. Spolnost se vedno bolj izpostavlja, izraža se na bolj odprt način, a vendar jo družba še vedno ovija v tančico diskretnosti. Obravnavala bom družbeno organizacijo spolnosti oz. področje spolnosti v kontekstu sodobnih družbenih sprememb. Namen je raziskati percepcijo spolnosti v poznomodernih družbah, raziskati in analizirati moderno zgodovino spolnega vedenja in ugotoviti, katere so generične spremembe na področju spolnosti v poznomodernih zahodnih družbah. Teorijo in sekundarno analizo že izvedenih raziskav bom podprla z rezultati štirih fokusnih skupin. Cilj je pridobiti podatke s področja vedenjskih sprememb, sprememb v vrednotah, ter ugotoviti trenutne trende, saj v zadnjih

desetletjih opazamo spremembe v okviru družbene percepcije spolnosti in v spolnem vedenju, pojav reflektivnega individualizma in novega razumevanja emocij. Izhajala bom iz sociološke teorije individualizacije in družbenih sprememb pozne modernosti na področju intimnosti in spolnosti A. Giddensa (2000), Z. Baumana (2002), M. Foucaulta (2000), E. O. Laumanna (1994), G. Schmidta (1994), J. Weeksa (2000) in drugih. Pred analizo bom pojme umestila v širši družbeno-zgodovinski kontekst.

Preučila bom okolje poznomodernih zahodnih družb, ki je močno vplivalo na družbeno življenje, kjer je spolnost postala dostopna na vsakem koraku. Oprla se bom na tri raziskovalna vprašanja:

RV1: Ali so spremembe na področju spolnosti bolj opazne na ravni stališč ali na ravni seksualnih praks?

RV 2: Kakšni so vzorci sprememb na področju spolnosti v sodobnih zahodnih družbah?

RV 3: Ali obstajajo razlike v spolnem vedenju in percepciji spolnosti med spoloma?

S pomočjo raziskovalnih vprašanj želim prikazati tudi posledice družbenih sprememb, ki jih bom v empiričnem delu raziskala s pomočjo kvalitativne metode fokusne skupine. Namen dela je preučiti komponento spolnosti posameznika. Odgovore na vprašanja bom iskala v fokusnih skupinah in s sekundarno analizo preteklih raziskav na področju spolnosti v poznomodernih zahodnih družbah.

V prvem sklopu magistrskega dela bom raziskovala zgodovinski potek družbenih sprememb, procesov individualizacije, globalizacije in modernizacije; v drugem bom preučila poznomoderno percepcijo spolnosti v zahodnih družbah; v tretjem sklopu pa bom povzela ključne podatke raziskav, že izvedenih na tem področju, ki jih bom primerjala s četrtem sklopom kvalitativne analize fokusne skupine.

Spolnost je postala dostopnejša tema, ki je omogočila razvoj različnih življenjskih slogov. Demokratizacija in liberalizacija spolnosti sta močno vplivali na manjšine, kar večinoma opazamo v sferi ženske populacije in homoseksualne populacije. Odprle so se možnosti svobodne izbire.

2 Zgodovinski pregled družbene organizacije spolnosti

Sprememb, ki so prispevale k današnjemu razumevanju spolnosti, ne moremo razumeti brez zgodovinske umestitve razvoja spolnosti. V tem poglavju bom predstavila zgodovinski trak od postmodernih družb do poznomodernih zahodnih družb, kjer bom skozi transformacijo razumevanja družbene konstrukcije spolnosti prikazala prehod od tradicionalnih struktur k modernim. Spolnost, predvsem intimnost in ljubezen, včasih niso imele tako pomembne vloge, kot je to videno danes. V preteklosti je bila spolnost vpeta v tradicionalne okvire, ki so omejevali pričakovanja posameznika.

Ko pomislimo na spolnost, imamo v mislih nešteto stvari, od reprodukcije, razmerij, poroke, erotike, intimnosti, užitka, identitete, nekaj osebnega in političnega, nevarnega, grešnega, nasilnega, do bolezni (Weeks 2000, 163). Spolnost je družbeno-zgodovinski konstrukt, Foucault jo predstavi kot nenaučeno, kot nekaj naravno danega, kar je oblikovano skozi zgodovino in družbo, sestavljeno iz serij reprezentacij zgodovinskega okvirja (Weeks 2000, 128–129). Laumann (1994, 351) spolnost razcepi na polja, kot sredstvo za doseganje ciljev, reakcijsko spolnost ali fizično spolnost, ki predstavlja občutenje seksualnega vznemirjenja in sprostitev, reproduktivno spolnost ali spolnost, kjer je posledica spočetje novega življenja ter odnosna spolnost ali spolnost, kot izraz ljubezni in navezanosti med partnerjema, ki si delita intimo. Sodobna intimna partnerska razmerja so odraz sotočne ljubezni in plastične seksualnosti, vprašanje je, ali čisto razmerje in plastična seksualnost posameznika vodita v fluidno partnersko razmerje, ali je to razmerje čisto in ali temelji na odkriti intimnosti (Giddens 2000, 64). Spolnost je tako prepletena med posameznikovo zasebnostjo in javnim življenjem, je pomemben del posameznikove intimnosti in razmerja in globoko vpeta v medijski svet, a ni bilo vedno tako. Razumevanje spolnosti se je skozi desetletja spremenilo, s tem oblikovalo nove družbene konstrukte percepcije spolnosti, ki so odprli nova polja razumevanja družbeno-kulturnih praks.

Simmel (1977) je predmoderne družbe utemeljil kot emocionalno strukturirane. Temeljile so na dogovorjenih porokah, ne ozirajoč se na medsebojno privlačnost, ta bistvene vloge ni imela; veliko vlogo je imel družbeni razred, ki je omejeval poročanje izven tega in kjer je bila ženska v podrejenem položaju (Simmel v Šadl 1997, 164). Svobodne in individualne izbire ni

bilo, spolnost je bila namenjena reprodukciji in ne užitku, ta je bil zaradi družbene in kulturne omejitve zatiran.

Posamezniki so se naučili kontrolirati svoje vedenje, še posebno v zasebnem življenju. Medtem ko je znanost zamenjala religijo, kot vir dragocenih informacij, je biologija postala izvirnega pomena pri določanju normalnega spolnega vedenja (Ericksen 1999, 3). Normalno spolno vedenje je bilo družbeno konstruirano, posledično so bila torej vsa vedenja, ki so bila odklonska, družbeno nesprejemljiva.

V viktorijanskem času je vse, kar je bilo izven meja normalnega, predstavljalo grožnjo družbi. Spolnost je postala področje konflikta, ta ni predstavljala intimnosti in povezanosti med partnerjema, temveč je popolna intimnost temeljila na spiritualni povezanosti, ki je bila v viktorijanskem času ključnega pomena. Spolnosti niso spodbujali (Ericksen 1999, 18), služila je izključno namenom reprodukcije in ne užitku posameznika.

V 20. stoletju se je začela povečevati stopnja liberalnih pogledov na spolnost. Foucault trdi, da se ni povečevala stopnja liberalnosti, temveč so se spreminjale meje normalnega. Povečalo se je prisostvovanje posameznikov, vlade, oblikovale so se institucije, ki so se ukvarjale z zdravjem posameznika v družbi, povečal se je vpliv medijev, znanstvenikov, ki jih je skrbela družbena varnost, družina je postala arena socialne stabilnosti (Ericksen 1999, 5). Spolnost je postala rezultat oziroma posledica različnih družbenih praks, ki dajejo pomen človeškim dejavnostim, družbenih definicij, bitk med tistimi, ki lahko definirajo spolnost, in tistimi, ki se tej definiciji uprejo. Spolnost ni bila več dana (Weeks 2000, 129), postala je področje pogajanj.

Spremembe na področju spolnosti so se dogajale počasi, najprej s sekularizacijo seksualnosti, spolnost se je začela počasi odmikati od religijskih norm in vrednot. Začetek lahko opazimo v sredini 19. stoletja (Weeks 2003, 95). Šestdeseta in sedemdeseta leta prejšnjega stoletja naznanjajo razmah liberalizacije in odpiranje novih možnosti eksperimentiranja, začetek širjenja praks odprtega zakona, svingerstva, razmah seks klubov in seveda razmah diskurzov o spolnosti na področju literature. Spremembe so prinesle tudi pojav novih bolezni in porast epidemije aidsa. Področje spolnosti je postalo javni fenomen, kjer so avtoritete institucije omogočile regulacijo spolnosti in spolnega obnašanja v splošnem interesu publike. Regulacija institucij je močno prisotna tudi danes (Nye 1999, 307).

V poznem 20. stoletju se je na področju zasebnega oblikovala nova ključna fundacija osebne identitete. Lahko bi rekla, da se je razmerje med javnim in zasebnim področjem spreobrnilo. Zasebna spolnost je včasih temeljila znotraj omejitev javnega, kjer so bile določene spolne vloge s tradicijo, zakonodajo in religijo (Nye 1999, 307).

Po prvi svetovni vojni je sledil močen upad rodnosti, ki je bil posledica porasta kontracepcije in novih tehnologij. Družine so postajale vedno bolj nuklearne, bolj mobilne, kar je pomenilo tudi večjo dostopnost do ostalega sorodstva. Povečala se je ženska delovna sila, posebej na neruralnem območju, kar je naznanjalo manjšo predanost žensk otrokom. Odprl se je prostor spolnega zadovoljstva. Spremembe v strukturi družine so prinesle večjo odprtost in naraščanje števila ločitev, ta je postala legalna v skoraj vseh državah zahodnega sveta. Opaziti je bilo velik uspeh feminističnih gibanj in s tem krhanje tradicionalnih vrednot. Zakon se je erotiziral. Prvi val seksualne revolucije je poudarjal patologijo, medtem ko je drugi val revolucije poudarjal pozitivne lastnosti, ki so jih v prvem valu potisnili v ozadje, saj je bilo nekatero spolno vedenje označeno kot nenormalno (Nye 1999, 329). Te moderne družbe so se pojavile z modernizacijo, kjer je bil omogočen prehod iz tradicionalnih, predmodernih družb v industrijsko, moderno družbo, kot posledica industrializacije. Mobilnost, urbanizacija, hitre družbene spremembe in opuščanje tradicionalnih omejitev so sprožili pojav racionalnosti (Beck v Ule 2000, 37). S tem so se odprle nove možnosti za posameznika in v center življenja je začel prodirati individualizem, v posameznikih se je pojavila želja po avtonomiji. S pojavom individualizacije so se odprle nove družbene povezave, ki so počasi začele razjedati okvir tradicionalnosti.

Značilnosti moderne družbe, kot pravi Bauman (2002), sta diferenciacija in specializacija spolnih vlog in funkcij, kjer je delitev vlog po spolu zelo izrazita. V nasprotju s predmodernimi družbami je za moderno značilen pridobljen status. Pri tem prehodu je moč opaziti pomembne razlike na področju odnosov med spoloma, kjer zakonska zveza ni bila več določena in omejena z razredom, temveč je dovoljevala spolno privlačnost, ki pred tem obdobjem ni imela posebne vloge. Pojavile so se spolno določene vloge in emocije, kjer je bil vedno večji poudarek na spolnosti in spolni privlačnosti, ki krepi razmerja.

Pojavila se je romantična ljubezen kot ideal moderne družbe. Romantična ljubezen se je ločila od strastne, ki se je držala omejitev zakonske zveze (Giddens 2000, 51). Številne družbeno-

kulturne spremembe v sodobnih družbah so pripomogle k liberalizaciji in emancipaciji v zasebnosti. Seksualnost kot legitimno lahko pojasnimo z vplivom novodobnih trendov, kot so oblikovanje novih podsistemskih struj med mladimi, vzpon feminizma in vzpon gibanj za osvoboditev homoseksualcev ter sprememb na področju seksualnih navad (Primorac 2002, 18–19). Pogoj za seksualno revolucijo je iznajdba plastične seksualnosti, ki je vodila k osvoboditvi spolnosti od potreb reprodukcije (Giddens 2000, 35).

Poznomoderna, ali kot pravi Beck (2001), druga moderna, ki je stanje modernizacije zajela v pravi obliki, je pripeljala do oblikovanja družbe tveganja, ki je posledica družbeno-strukturnih sprememb, individualizacije in globalizacije. Na razvoj postmodernih družb so vplivali procesi razširjanja informacijskih in komunikacijskih tehnologij, globalizacija množičnih medijev ter vedno večja odločenost po redefiniranju tradicionalnih konceptov spolnih vlog (Anderson v Švab 2001, 52).

Postmodernost lahko povežemo z različnimi ideologijami in gibanji. Kot pravi Inglehart, postmodernost želi zavreči celotno modernost, z njo povezano racionalnost, tehnologijo in znanost, a po drugi strani želi prebuditi tradicionalne norme in vrednote, vezane na družino kot institucijo, ki krepi intimne odnose med člani, a s tem želi tudi spodbuditi iskanje novih vrednot in življenjskih stilov, ki odražajo večjo toleranco do kulture, etične in spolne raznolikosti, z večjo individualno izbiro (Švab 2001, 52). V postmodernih družbah so posamezniki prepuščeni samemu sebi (Ule 2000, 36), kjer prepoznamo spremembe na področju odnosov med spoloma, v posameznikovi identiteti in življenjskem stilu, v individualizaciji posameznikovega življenja, ter spremembe v odnosu med posameznikom in družbo. Vsak postane odgovoren za oblikovanje lastne biografije.

Posledice družbenih sprememb so pospešile razvoj in razumevanje percepcije spolnosti v postmodernih družbah. Proces individualizacije, modernizacije in globalizacije so močno vplivali na tokove novih pojmovanj spolnosti, individualizacija je pripomogla k oblikovanju novih življenjskih stilov, ki posamezniku omogoča svobodno izbiro, s tem pa je globalizacija spolnost razširila javnemu spektru in omogočila večjo dostopnost spolnosti na vsakem koraku posameznikovega življenja. V naslednjih poglavjih bomo opazili rahljanje tradicionalnih okov, ki so posledica sprememb individualizacije, modernizacije in globalizacije, ki kot osrednje spremembe osmišljajo današnje poznomoderne zahodne družbe.

3 Percepcija spolnosti v poznomodernih zahodnih družbah

Zgodovinski potek družbenih sprememb je omogočil družbeni kontekst za novo razumevanje spolnosti. Današnja percepcija spolnosti, ljubezni, intimnosti in partnerskih razmerij se bistveno razlikuje od modernih in predmodernih družb, kar je posledica razvoja kompleksnejših družb. Danes je spolnost ločena od procesov reprodukcije, ni več vezana na zakonski stan, s tem prinaša veliko več užitka. Moderne družbe so bile osredotočene na racionalnost, emocije v tistem času niso imele bistvenega pomena, veliko več emocionalnosti je bilo v predmodernih družbah. V poznomodernih družbah pa imamo veliko več svobode, emocije so pomembne za posameznika in za razvoj razmerja. Spolnost je postala nit posameznikovega življenja in s tem središčna ter vedno bolj pomembna in sprejemljiva tema, kot je bila nekoč.

Spolnost je nestabilna kategorija, ki se ves čas spreminja (Padgug v Weekss 2000, 130). Študije spolnosti omogočajo kritični vpogled v širšo konstrukcijo in organizacijo znotraj kulture. Tukaj se ne postavi vprašanje, kaj lahko tradicionalne discipline, kot sta zgodovina in sociologija, prispevata k razumevanju spolnosti, temveč raje kako lahko študije spolnosti pripomorejo k razumevanju zgodovine, družbe in politike (Weeks 2000, 131). Spolnost je še vedno vpletena v področje moči, zanima nas, zakaj je spolnost podvržena anksioznosti, konfliktu in morali (Foucault v Weeks 2000, 131).

V modernih družbah so bila čustva potisnjena v ozadje zaradi racionalizacije, ki je poudarjala spolno delitev, poudarek je bil na urejenosti in učinkovitosti. Sodobna družba je oblikovala nove trende za čustva na področju javnega in zasebnega, kjer igrajo glavno vlogo v razvoju sodobne družbe (Šadl 1988, 64). Svoboda je postala najpomembnejša vrednota, pomemben korak je prispevala k izginjanju razrednih in spolnih razlik. Deviantna gibanja so spodbudila ženska gibanja, ki so bila posledica seksualne osvoboditve ženskega spola. Vsako nadaljnje gibanje je pripomoglo k večji svobodi in poudarjanju spolnosti kot pomembnega vidika in dela posameznikovega življenja.

Včasih se je posameznik podrejal javnemu prepričanju in omejitvam, danes pa opazimo ravno obraten pojav, kar pa še ne pomeni, da so javna načela izvzeta iz zasebnega življenja (Nye 1999, 307–308). Javno izkazovanje čustev je omogočilo večjo svobodo in enakopravnost med

spoloma. Seksualnost je postala prilagodljiva, s tem je omogočila svobodo žensk pri odločanju o načrtovanju naraščaja, abortusu, kontracepciji, spol je postal pomemben družben dejavnik, ženske so iskale pravico in kontrolo nad lastnimi življenji. Ta proces je spodbudil seksualno osvobojenost žensk in moških, ki je zameglil meje med spoloma in omogočil posameznikovo izbiro oblikovanja ljubezenskega in spolnega življenja. Spolnost je postala pojem, ki temelji na posamezniku, ki sam ustvarja spolno identiteto.

Nasičenost družbe s seksualnostjo se je povečala, obenem pa pripeljala k težavam razumevanja spolnosti kot take. Spolnost je bila doživljana subjektivno, seksualnost je postala produkt družbe in izum človeške domišljije (Weeks 1986, 15). Zahodna kultura je bila in še vedno je v večini podvržena katoliškemu duhu, ki je oblikoval predstavitev spolnosti kot nekaj konfliktnega. Oblikoval je kulturo, ki je hkrati razvrednotila telo, a ostala preobjudena s podobami o telesu. Seksualna zgodovina je fundamentalno preoblikovala interpretacije in percepcije seksualne preteklosti in sedanjosti. Spolnost je tako legitimen subjekt historičnega raziskovanja (Weeks 2000, 131–139), a v današnjem času obravnavana kot naravna značilnost v življenju posameznikov.

Sekularizacija spolnosti, ki se je začela v sredini 19. stoletja, je mišljenje in vrednotenje spolnosti premaknila s področja religije na področje medicine, kot skrb socialne in mentalne higiene. Konec 19. stoletja so se pojavile že prve kritike nad vsiljevanjem imperativov moškosti nad telesa žensk. To je nezaključena revolucija, ki je zajela področje kontracepcije, spolne vzgoje, boj za pravice spolnih manjšin; nedokončana revolucija, ker si še vedno lahko označen kot nemoralen, grešen, če se ne vedeš skladno z normami, kjer še vedno opazimo vpliv religije (Weeks 2000, 167–170). Opuščanje avtoritativnih vrednot in povečanje stresa individualnih odločitev na področju spolnosti je mogoče opaziti s porastom liberalizacije med zadnjimi generacijami.

Seksualnost je nenehno podvržena družbeno-kulturnim spremembam, kjer dobiva nove pomene v okviru procesov globalizacije, individualizacije in detradicionalizacije. V sodobnih družbah je zaznati velik razkorak na področju emocionalnosti, ki je moderna družba ni dopuščala. Razumevanje spolnosti je precej drugačno kot nekoč. Opazamo premik od tradicionalnih konstruktov k svobodni, odprti spolnosti, k oblikovanju permisivne kulture, kot posledica naraščanja avtonomije posameznika, kjer se seksualnost loči od reprodukcije in

spolnost predstavlja nekaj zaželenega, področje užitka, produkt pogajanj in dogovorov med partnerjema.

3.1 Individualizacija

S procesi individualizacije so se poznomoderne družbe začele odmikati od tradicionalnih predstav. Intenzivno se je krepila individualnost posameznika, ki si je sam določal in usmerjal svojo življenjsko pot. Ta avtonomna želja posameznika po svobodi in kontroli ter nadzoru nad lastno življenjsko zgodbo, ki je zavračala družbene zahteve in tradicionalne norme in se osredotočila le na potrebe posameznika, je oblikovala novo kulturo – permisivno kulturo, ki je nadvladala tradicionalno.

Individualizacija predstavlja sklop družbenih procesov in izkušenj, za katere je značilno raztapljanje standardnih življenjskih oblik in razpad urejenih biografij in življenjskih vodil (Ule in Kuhar 2003, 22). Pojem individualizacija je včasih pomenil življenje privilegiranih družbenih skupin, danes pa je masovnega značaja (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 16), ne predstavlja nekaj novega, novo je samo splošna razširjenost, torej demokratizacija individualizacije (Beck 2002, 8). Je proces pozne modernosti, ki nastane kot posledica slabljenja tradicionalnih omejitev in krepitev avtonomije posameznika.

Posameznik je postal središče življenjskih načrtov. Individualizacija se je pojavljala že v preteklosti, tisto kar loči današnjo od pretekle je premik družbenih akterjev od tradicionalnih družbenih omejitev in življenjskih stilov k svobodnim posameznikom, ki sami usmerjajo svojo življenjsko pot. Posamezniki so postali osvobojeni in neobremenjeni z določenim družbenim statusom in s spolnimi vlogami, sami upravljajo in spreminjajo svojo osebno in družbeno identiteto (Šadl 1997, 167). Postmoderna družba od posameznikov zahteva in pričakuje individualen stil življenja, globalizacija in modernizacija družbe posameznika potisneta v območje med javnim in zasebnim, kar vodi k izgubi tradicionalnih norm in vrednot. Proces individualizacije ni homogen, temveč ambivalenten, zaradi svoje narave diktira posameznikom psihosocialno integracijo v družbo, ki je težavna, zaradi odsotnosti nekdanjih posredujočih institucij, kar prispeva k spremembam v načinu življenja posameznikov ter njihovih odnosov in razmerij (Ule 2000, 50–51).

Refleksivna modernizacija ima po Becku tri dimenzije individualizacije. Prva je dimenzija osvobajanja, kjer se posamezniki osvobajajo zgodovinsko in tradicionalno pripisanih družbenih oblik in odnosov. Pri drugi dimenziji, dimenziji odčaranja, gre za izgubo tradicionalne varnosti in zaupanja v družbene norme. Tretja dimenzija, dimenzija nadzora ali reintegracije, pa podarja novo vrsto družbenih povezav in odnosov, kjer posamezniki oblikujejo lastne interese in življenjske stile. Posamezniki postajajo vse bolj odvisni od trga dela, izobraževanja in potrošnje, ravno zato poudarja, da individualizacija ne pomeni nujno večje avtonomije, ampak spremenjen družbeni nadzor (Beck v Ule 2000, 51–52). Po Baumanu je za posameznika v tekoči moderni značilna fleksibilna identifikacija in nenehno iskanje idealnega življenjskega sloga, kar posledično neprestano vpliva na generiranje novih identitet, ki so rezultat posameznikove potrebe po individualnosti (Uršič v Bauman 2002, 84). Individualizacija je proces reforme modernih družb, proces, ki se odraža v pluralizaciji življenjskih stilov. Povečana mobilnost z večjimi možnostmi povečuje tudi individualne izbire, povečanje materialnega standarda, razvoj množične potrošnje in možnost oblikovanja individualnih življenjskih stilov in navad (Beck v Ule 2000, 59–60).

Individualizacija predstavlja številna protislovja. Posamezniki postanejo vse bolj odvisni od trga, pogosto prihaja do sprememb v načinu družbenega nadzora, kar pa posledično ne pomeni naraščanje posameznikove avtonomije. Na eni strani individualizacija teži k edinstvenosti, na drugi strani pa k nadomestljivosti vsakega subjekta (Ule 2000, 61).

Posamezniki so prisiljeni v izbiro lastnih življenjskih stilov, njihovo življenje je tako prepleteno z nenehnimi tveganji. Odras družbe je postala navidezna svoboda, ki je vpeta v nenehna nasprotja. Posameznik je postal osvobojen spolnih vlog in prevzel kontrolo nad svojim življenjem, s tem je individualizacija omogočila posameznikovo svobodno in avtonomno delovanje, ki se je s procesi globalizacije samo še krepilo.

3.2 Globalizacija spolnosti

Postmoderne družbe so se začele razvijati z odkritjem in razširjanjem telekomunikacijskih tehnologij. Razširjanje novih tehnologij je omogočilo hiter prenos informacij in večjo dostopnost, s tem sta bila družba in posameznik močno zaznamovana, omogočile so hitro širjenje diskurzov o spolnosti in dostop do informacij kjer koli in kadar koli.

Globalizacija je omogočila hitro širjenje spolnih diskurzov, novih življenjskih stilov, pornoindustrije, spolnost pa je postala del vsakdanjika. Tendenco je stopnjeval kapitalizem, modernizacija sveta, ki je omogočala globalno širjenje trendov, posledično pa pospešila proces individualizacije (Weeks 2003, 96). Spolnost je postala tržna niša ter pomemben del potrošniške družbe.

Trženje ženske seksualnosti, kot zadnji produkt globalizacije v sodobnem času, lahko opazimo v porastu seksualnega turizma. Družba je postala bolj odprta, bolj prijazna do diskurzov o kontracepciji, splavu, ločitvi, spolnosti pred poroko in homoseksualnosti. Avtor opaza ključne spremembe na področju življenjskih odločitev, posebno kar se tiče področja spolne dejavnosti. Primer so posamezniki, ki so spolno dejavni, preden stopijo v zakon, oziroma se sploh nikoli ne želijo poročiti. V povprečju novejša generacija postajajo dejavnejše prej kot njihovi starši in stari starši (Weeks 2003, 97–99).

Spolnost ni nekaj dobrega in ni nekaj slabega, predstavlja polje možnosti, ki so razumljene znotraj konteksta, kjer se pojavlja. Je polje različnih kulturnih norm, je področje izbire, ki implicira demokracijo. Demokracija se pojavi kot nov koncept na področju spolnosti, možnost kontrole lastnega telesa. Oblikovale so se nove moralne vrednote, ki temeljijo na demokraciji. Partnerstvo je postalo področje pogajanj, svobode, zaupanja, področje užitka in zadovoljstva. Vendar, kot pravi avtor, seksualna izbira predstavlja omejitve in izbiro, ki ima negativne in pozitivne posledice, kjer so izbire lahko konfliktna, na primer pogled na možnost splava. Možnost izbire ima lahko različne pomene v različnih kontekstih (Weeks 2003, 122–126). Ključna značilnost modernosti je njena reflektivnost, po Giddensu »instucionalna reflektivnost«. Foucault trdi, da diskurz postane družbena resničnost, ko se ustvari novo besedišče in se to besedišče prične uporabljati v družbenem življenju in tako preurejajo družbo samo (2000, 35–36). »Instucionalna reflektivnost« je konstruktivni element organizacije, transformacije družbenega življenja, ki se odraža kot regulirana uporaba vedenja v kontekstih družbenega življenja (Švab 2001, 69). Velik vpliv na reflektivnost družbe imajo družbene raziskave in javne razprave, ki s pridobljenimi informacijami vplivajo na družbeno življenje samo (Giddens 2000, 36).

Globalizacija je sprožila tri procese: decentralizacijo, individualizacijo in proces ustvarjanja identitet. Detradicionalizacija je eden izmed najbolj dramatičnih rezultatov procesa

globalizacije. Nove ekonomske, socialne in kulturne sile so močno zamajale fundamentalno zažrto tradicijo, legitimnost religije in politike. Oblikovati so se začele nove tradicije, medtem ko so stare začele bledeti. Ti rezultati so najbolj vidni pri izginjanju spolne hierarhije, izginjanju tradicionalnih družin, vzponu žensk in diverzifikaciji seksualnih praks. Detradicionalizacija je močno povezana z drugim procesom globalizacije – z individualizacijo (Weeks 2000, 239–240). Pripadnost družbenim skupinam je bledela, medtem ko je rasla posameznikova avtonomija, posameznik je vzel življenje v svoje roke. Spolnost je postala razpeta med posameznikom in družbo, med javnim in zasebnim.

3.3 Spolnost med javnim in zasebnim

V poznomodernih družbah se javna in zasebna sfera nenehno prepletata. Spolnost ni več zavita v intimo in zasebno življenje posameznika, temveč se kaže navzven. V preteklosti je bila izvzeta iz javnega življenja, o njej se je malo govorilo, danes pa je postala pomemben del javnega in zasebnega življenja posameznika.

V 19. stoletju je preučevanje spolnosti pripeljalo do novih diskurzov, razvili so se različni konteksti, ki jih je javnost označila kot odklonske (Giddens 2000, 27–28):

- odkrili so obstoj ženske seksualnosti, jo zatrli in začeli zdraviti kot patološki vir histerije,
- odkritje spolne dejavnosti otrok, jo označili, v nasprotju z naravo,
- tretji kontekst v okviru družine, spolnost v zakonu je morala biti odgovorna, kontracepcije niso odobraval, načrtovanje družine je bilo spontano,
- naredili so seznam perverznosti, jih predstavili javnosti in oblikovali načine, kako jih zdraviti.

Spolnost je postala del javnih diskurzov, ki so določali normalno spolno vedenje, odklonsko pa je bilo treba zdraviti oziroma zatreti.

Od sredine 19. stoletja je bila spolnost dovoljena in razumljena znotraj zakonske zveze, za zaprtimi vrati družinskega življenja, namenjena izključno reprodukciji. V 18. stoletju so začeli spodbujati diskurze o spolnosti (Foucault 2000, 7–28), ženska je bila v podrejenem položaju, brez možnosti izražanja lastnih potreb in želja, vsak odklon od tega je bil razumljen kot nemoralen (Košiček 1987, 44). Te norme so bile globoko zasidrane v družbi. Spolnost 19.

stoletja je bila podvržena nadzoru, kjer so bila vsa odklonska spolna dejanja javno obsojana. S tem so ustvarili razcep med javnim in zasebnim življenjem posameznika, kjer je bila spolnost le del zasebnosti in intime. Javnost je tako nadzirala družino, zakonsko življenje in reprodukcijo. Z začetkom 20. stoletja se je začela preobrazba intimnosti z upadi porok, v porastu so bili spolni odnosi pred poroko, pomembna je postajala ljubezen, začele so se rekonstruirati definicije normalnega in deviantnega seksualnega vedenja.

Možnost za intimnost je obljubila demokracijo. Pogoji za demokracijo v javni sferi so bili:

- avtonomija,
- demokratizacija zasebnega življenja,
- prepoved nasilja,
- dejavnost posameznika pri določanju pogojev za medsebojno povezovanje, zgled idealnega čistega razmerja (Giddens 2000, 190–191).

Demokracija je delegirala svobodno izbiro in preobrazbo percepcije spolnosti v družbi ter preoblikovala predmoderne družbe.

Pozna moderna je potekala v treh segmentih: zaupanje, tveganost in globalizacija. Posameznika sta v razmerje začela stopati zaradi razmerja samega, zaradi tistega, kar lahko oseba iz razmerja dobi, in traja, dokler se oba partnerja s tem strinjata in sta prisotna zadovoljstvo ter enakost; gre za demokratizacijo zasebne sfere, ločeno od zunanjih družabnih razmer, ne temelji na pogodbi, temveč je motiv romantična ljubezen. Razmerje tako obstaja samo po sebi, temelji na medosebni zavezanosti, intimnosti in zaupanju (Giddens 2000, 210–214).

V 80. letih prejšnjega stoletja, med krepitvijo ženskih gibanj, je spolnost postajala vedno bolj aktualna tema in pritegnila večjo pozornost javnosti. S tem je izstopila iz oklepa zasebnosti tudi v javno področje. Posamezniki so postajali osvobojeni tradicionalnih okvirov, razširil se je spekter spolnih praks, ki je posameznikom omogočal pestrost izbire. Spolnost je postala pomemben del posameznikove zasebnosti in pomemben del javnih razprav, ki je omogočil raziskovanje percepcije in spolnega vedenja.

4 Poznomoderna spolnost

V 19. stoletju je zakonska zveza temeljila na ekonomskih razlogih, poroka ni bila sprejemljiva zunaj ekonomskega in statusnega razreda, danes pa je pomembno širjenje romantičnih idealov. Spolnost se je ločila od reprodukcije in ekonomskega razreda, opazamo zmanjševanje družin kot posledica kontracepcije po prvi svetovni vojni. Spolnost je postajala samostojna, ločena od zakonskega stanu in področja izpolnjevanja zakonskih dolžnosti (Giddens 2000, 33–34). Področje spolnosti se je nenehno spreminjalo in se še spreminja, a kot tiha revolucija, ki ne zahteva radikalnih sprememb.

Pogoj za začetek seksualne revolucije je bil izum plastične seksualnosti (Giddens 2000, 33–34), kar je prineslo večjo liberalnost, spremembe trendov, ki so bile posledica seksualne revolucije (Bernik 2010, 16).

Bernik seksualno revolucijo vidi kot družbeni konstrukt, kot gibanje, ki bi privedlo do bistvenih sprememb v spolnosti (Bernik 2010, 14). Raziskave tistega časa potrjujejo, da seksualna revolucija ni prinesla bistvenih sprememb, saj naj bi bilo spolno življenje pred njo veliko bolj pestro (Sigusch 2001, 25). Grant celo zatrjuje, da seksualne revolucije nikoli ni bilo, ampak so se radikalne ideje, ki so obstajale že prej, le predstavile širši javnosti, saj naj bi bilo to v interesu množičnih medijev (Grant v Nye 1999, 360). Ne moramo trditi, da seksualna revolucija ni imela vpliva. Seksualna revolucija je vplivala na spolnost, a ne v tolikšni meri na dejanske obrazce spolnega vedenja kot na družbeno predstavo o spolnosti (Bernik 2010, 15). Med seksualno revolucijo so bila v središču ženska gibanja, ki so sicer obstajala že pred tem in so se borila za enakopravnost spolov, a nikoli niso tako močno prodrle; gibanja so bila usmerjena proti strogim tradicionalnim modelom in družbenim nadzorom posameznikovega življenjskega stila.

Oblikovanje mej in razumevanje razlik med moškim in žensko sta oblikovali pogled naše družbe (Weeks 2003, 42), transformacija intimnosti se je dogajala s procesom globalizacije. Spremembe so bile vidne v družinskih razmerjih, v razliki med spoloma in v diverzifikaciji spolnosti. Pojavila so se demokratična razmerja, ki temeljijo na enakopravnosti in zaupanju (Giddens in Jamieson v Weeks 2000, 241). Percepcija spolnosti se je močno preoblikovala od tako imenovane tradicionalne družbe do današnjih dni, premik opazimo od nerelavantne

tematike do današnjega časa, kjer je postala pomembna sociološka tema. Radikalno je spremenila strukturo družbe in postala pomemben del posameznikovega življenja kot področje užitka. Spolnost je pomemben element partnerskega razmerja ter posameznikovega življenja nasploh. Da bi lahko doumeli pomembnost preobrazbe spolnosti, intimnosti in plastične seksualnosti, jih je treba umestiti v širši kontekst družbenih sprememb.

4.1 Spremembe na področju partnerstva in intimnosti

Razmerje predstavlja vez med dvema posameznikoma, ki je tesna in trajna (Giddens 2000, 63). Partnersko razmerje v današnjem času temelji na globokih emocijah, strasti in samouresničevanju (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 194). Na eni strani želimo povezanost z drugim, na drugi pa je vedno večja želja po svobodi in avtonomiji.

Ideali romantične ljubezni so bolj vplivali na ženske kot moške. Etos romantične ljubezni je ženske umestil v njihov prostor - dom, na drugi strani pa je pripomogel k radikalnim ukvarjanjem z moškostjo moderne družbe. Pojavi se romantična ljubezen, ki predstavlja trajno čustveno vez z drugim, ne temelji na lastnostih, ki so značilne za to vezo samo. Romantična ljubezen je znanilec čistega razmerja, čeprav je tudi v konfliktu z njim. Emancipacija je implicitna čistemu razmerju in zahteva potrebo po spolnem užitku žensk, ki jo Giddens imenuje plastična seksualnost. Plastična seksualnost je razsrediščena seksualnost, osvobojena potreb po reprodukciji, pojavi se že v 18. stoletju, ko so želeli omejiti velikost družine, pozneje pa se razvije kot posledica moderne kontracepcije. Ženske se več ne podrejajo moški spolni nadvladi, spreminjajo se medosebni odnosi (Giddens 2000, 8–14). Čisto razmerje predstavlja idealno romantično razmerje, ki je osvobojeno tradicionalne potrebe po reprodukciji, razmerje obstaja, dokler se oba partnerja strinjata in sta z zvezo zadovoljna.

Danes individualne odločitve vplivajo na potek razmerja (Beck - Gernsheim 2002), spolnost je postala ena izmed oblik zasvojenosti, ki je v zadnjih letih močno porasla (Giddens 2000, 71). Zakonsko partnersko razmerje je bila ključna enota tradicionalne družbe, ki je bila sklenjena na osnovi pogodbe (Bock 2004, 34) in kjer ni bilo možnosti za razvoj ljubezni, kot jo poznamo danes. Ljubezen in medsebojna privlačnost v tradicionalni družbi nista igrali generične vrednosti (Giddens 2000, 45), pomembno je bilo tisto, kar je bilo boljše za skupnost, torej so bile posameznikove možnosti omejene.

Intimno partnersko razmerje predstavlja trajno vez z drugim človekom (Giddens 2000, 63), intimnost je jedro vsakega ljubezenskega razmerja (Švab v Giddens 2000, 225).

Spolni užitek je v tradicionalni družbi pripisan moškemu spolu, moški so bili v nadvladi (Giddens 2000, 45), šele z modernizacijo se spolni užitek prične razširjati na celotno populacijo. Modernost se začne s procesi detradicionalizacije, sekularizacije, individualizacije, posamezniku se odprejo možnosti izbire, ženske postajajo svobodnejše, spolnost se loči od reprodukcije (Beck - Gernsheim 2002), permisivnost in pluralnost se prikazujeta kot posledici revolucije ženske spolne avtonomije ter razcveta homoseksualnosti (Giddens 2000, 35). Ženski spol se počasi osvobaja, spolna svoboda ženskega spola še vedno ni popolna, a je razlika več kot očitna.

Človek je tako bolj svoboden, sam odloča o razmerju in spolnosti, vendar ta svoboda prinaša več odgovornosti (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 94). Intimnost je po Giddensu odkritje čustev in dejanj, ki jih ne delimo s širšo javnostjo. Je najtesnejša vez, ki v kontekstu preobrazbe intimnosti temelji na enakosti in ne gre več za razmerje moči. Revolucija, ki so jo začele ženske, je omogočila demokratizacijo zasebnega in javnega. Razmerje pa je postalo čisto razmerje, ki temelji na sotočni ljubezni in plastični seksualnosti (Giddens 2000, 136–142). Preobrazba intimnosti je sledila kot val emancipacije žensk.

V naslednji tabeli lahko vidimo razlike, ki jih je prineslo intimno razmerje.

Tabela 4.1: Razlika med zasvojenim in intimnim razmerjem

Zasvojeno razmerje	Intimno razmerje
Potreba po takojšnji zadovoljitvi, obsedenost, da najdemo nekoga, ki ga lahko ljubimo.	Prednost ima lasten razvoj.
Partnerje silimo v zvezo, neravnovesje moči.	Želja po dolgoročni zadovoljitvi, svoboda izbire.
Igre moči.	Ravnovesje, kompromisi.
Ni dialoga.	Dialog.

Manipulacija, ni zaupanja.	Zaupanje.
Poskus spremembe partnerja, da bi zadovoljili lastne potrebe.	Sprejemanje identitete drugega.
Izogibanje neprijetnemu.	Razmerje s ukvarja z vsemi vidiki realnosti.
Razmerje stagnira.	Razmerje se spreminja.
Obsedenost s težavo drugega.	Zdrava skrb za partnerjevo rast.
Strah, za težave krivimo sebe.	Spolnost izhaja iz prijateljstva in pozornosti.
Krog bolečine in obupa.	Krog udobja in zadovoljstva.

Vir: Giddens (2000, 99–100).

Čisto razmerje se lahko konča kadar koli, podpora je razvita in temelji na intimnosti in zaupanju, čustva niso namenjena javnosti, temveč partnerju, vendar pa tu lahko nastanejo področja napetosti in konfliktov, posameznika lahko postaneta odvisna od razmerja, treba je doseči razmerje med avtonomijo in odvisnostjo (Giddens 2000, 141–143). Preobrazba intimnosti se kaže v dveh vidikih, v svoji razsežnosti oziroma kako se globalizira in na drugi strani kot značilnosti intimnega (Švab v Giddens 2000, 208). Danes individualne odločitve vplivajo na potek razmerja (Beck - Gernsheim 2002), čisto razmerje pa je postalo današnji družbeni ideal.

Značilnosti čistega razmerja so (Giddens 2000, 214–215):

- romantična ljubezen kot osnova za poroko (ne pa ekonomski predpogoj za zakonsko zvezo), razmerje zaradi emocionalnega zadovoljevanja,
- razmerje obstaja samo po sebi v korist obeh partnerjev,
- odprto, reflektivno razmerje,
- medosebna zavezanost,
- temelji na intimnosti, zasebnosti,
- medosebno zaupanje,
- je diadno razmerje, a vpliva tudi na druga razmerja – prijateljsko in razmerje z otroki.

Preobrazbo intimnosti Giddens utemeljuje na fleksibilizaciji zasebnosti, pluralizaciji načinov družinskega življenja in odmiku od tradicionalne družine. Čisto razmerje pojasnjuje z zmanjševanjem števila porok in pomembnosti zakonske zveze ter s pluralizacijo družinskih oblik in življenjskih stilov. Plastično seksualnost in sotočno ljubezen utemeljuje z žensko seksualno emancipacijo, razvojem kontracepcije in s spreminjanjem družbene percepcije homoseksualnosti (Giddens 2000, 217). Spolnost je še vedno tabu tema, čeprav se vedno bolj otepa teh okov.

Seksualna revolucija se je začela v zahodnem svetu kot posledica družbenih in kulturnih sprememb ter vpliva družbenih gibanj. Seksualna revolucija je tako sprožila, v primerjavi s predhodno generacijo, več spolnih dejavnosti pred zakonsko zvezo in omogočila izkušnje s spolnimi praksami (Bernik in Klavs 2011, 36–37). Spolnost tako ni bila več omejena na zakonske zveze, diskusije so omogočile večjo odprtost ljudi, kar je posledično pripeljalo do večjih izkustev spolnosti, ki ni več predstavljala samo reprodukcije, temveč je partnerjema omogočala skupni užitek. Povzamemo lahko, da v današnjem času v takšnem razmerju glavno vlogo igra medosebna navezanost, ki temelji na zaupanju in intimnosti.

Družbe kljub hitrim spremembam ostajajo moderne, vendar se te lastnosti radikalizirajo in posplošujejo ter se vedno bolj razlikujejo od drugih družb po individualizmu, diferenciaciji, racionalnosti in globalizaciji (Sztompka v Bernik in Klavs 2011, 16). Družba se spreminja s procesi demokratizacije intimnega življenja, kjer vidimo visoko stopnjo individualizacije in racionalizacije ter družbeno enakost med spoloma (Giddens v Bernik in Klavs 2011, 16). Merilo partnerskih razmerji je tako postal enakopraven odnos med partnerjema, ki se spoštujeta, odnos temelji na zaupanju in spolni privlačnosti, na odvisnosti in zadovoljstvu obeh partnerjev, zunanji dejavniki postajajo vse manj pomembni, s tem spolnost postaja pomembnejša za oba partnerja in vedno bolj uprta v intimno partnersko zvezo.

4.1.1 Razmerja med spoloma

Družbene spremembe so vidne tudi na področju odnosov med spoloma. Čeprav so bile ženske v središču pozornosti, so pripomogli k preoblikovanju seksualnosti moški in ženske. Razlike lahko opazimo že pri občutenju in čustvovanju v partnerskem razmerju. Ženske se bolj predajajo emocijam in partnerju, medtem ko moški lažje ločujejo spolnost od ljubezni. Ženske imajo svobodno izbiro, tako niso več primorane v pogodbo oziroma zakonsko zvezo kot pred

seksualno revolucijo, ki pa je tudi moške prisilila k pogajanju in prilagajanju novi transformirani družbi.

Schmidt predstavi dve tendenci sprememb na tem področju. Spolnost je zamenjala morala pogajanj, ki predpostavlja, da mora biti spolno vedenje med partnerjema vzajemno upoštevano in spoštovano. Druga tendenca pa pravi, da heteroseksualni odnosi postajajo vedno bolj deseksualizirani, medtem ko svet okoli nas postaja vedno bolj seksualiziran (Schmidt 1995, 7). Zakonska zveza je tako prešla s tradicionalnosti k doseganju čistega razmerja, kar je razvidno v pluralizaciji načinov družinskega življenja, življenjskih slogih, zmanjševanju števila porok, povečevanju števila razvez in kohibiciji (Švab v Giddens 2000, 216). Poznamo več tipov razmerij: zakonska zveza, ki ji upada stopnja tradicionalnosti, kohibicija, razmerje med neporočenim parom, ki se začne razširjati z emancipacijo žensk, delno vezane pare itd. Povečuje se stopnja razvez in izvenzakonskih parov ter različnih oblik družin – enostarševskih, istospolnih ipd. Pomen tradicionalne zakonske zveze postopoma izginja zaradi pojava plastične seksualnosti in čistega razmerja. Plastična seksualnost se je osvobodila potrebe po reprodukciji, ta je pogojena z razvojem kontracepcije, in se razvija vzporedno s čistim razmerjem. Revolucijo so sprožile nove možnosti, med drugim tudi uporaba kontracepcije, osvoboditev žensk, ozaveščanje o gejevskih in lezbičnih gibanjih.

Konec 20. stoletja zaznamo novo revolucijo, Sigusch jo je označil kot neoseksualno, kot proces preoblikovanja spolnosti, ki ustvarja doslej nepoznane razsežnosti intimnih odnosov (Sigusch v Bernik 2010, 8). Neoseksualna revolucija ni bila tako razsežna kot seksualna revolucija v 60. letih prejšnjega stoletja. Ta tiha revolucija je prinesla pomembne spremembe na področju spolnosti. Giddens kot značilnosti omenja visoko stopnjo individualizacije, vzajemno partnersko odgovornost in zaupanje, odsotnost prisile in odprtost, kjer so zveze zgrajene na zadovoljstvu obeh partnerjev (Bernik 2010, 9). Spolnost predstavlja neomejeno iskanje užitkov, ki niso nujno v okvirju partnerske zveze.

Do konca 60. let prejšnjega stoletja je prevladovala kultura spolne zadržanosti, ki ji je sledila spolna revolucija in jo je v 80. letih nasledila kultura enakosti med spoloma (Bernik in Klavs 2011, 36). Razlikovanje med spoloma je počasi bledelo, čeprav še vedno lahko opazimo razlike.

4.1.2 Intimnost in ljubezen v sodobni družbi

Transformacija na področju ljubezni in intimnosti je posledica sprememb družbenih trendov, ki se pojavljajo v zadnjih desetletjih. Razumevanje spolnosti v družbenem okviru se je počasi spreminjalo. Ljubezen je močno vplivala na oblikovanje današnjih idealov, z bledenjem tradicionalnih norm je postala pomembna za vstop partnerjev v partnersko razmerje, z emancipacijo žensk pa je ljubezen postala pomembna vrednota.

V zadnjem času opažamo prehod od tradicionalnih omejitev, kjer so bile postavljene jasne meje seksualnega vedenja, k liberalni, permisivni seksualni kulturi, kjer se pojavijo pluralna spolna vedenja, razširitev dostopnosti informacij ter sekularizacija javne sfere (Švab 2010, 66–67). Spolnost ni več družbeno omejena, postala je diskurz med partnerjema, nobena oblika spolnosti ni več prepovedana, permisivna spolna morala ne loči več med družbeno sprejemljivimi in nesprejemljivimi dejanji, ampak urejanje prepušča razmerju (Bernik 2010). Predstavlja užitek za oba partnerja, kjer ljubezen predstavlja stanje, ki je povezano z intenzivnimi emocijami, ki posameznika lahko pripravijo tudi do neracionalnih odločitev.

Romantična ljubezen še vedno predstavlja kulturni ideal, vključuje elemente strastne ljubezni, a ji nadvlada. V današnjem času se ji po robu postavlja sotočna ljubezen, ki je značilna za čisto razmerje (Giddens 2000, 67). Cilj je postal orgazem, ki je generičen, da ga doživita oba partnerja (Švab 2010, 68), spolnost je tako postala svobodna. Preskok iz romantične ljubezni v sotočno je posledica emancipacije žensk. Sotočna ljubezen je ljubezen, za katero je značilno pogajanje, temelji na intimnosti, enakosti in se tako približuje čistemu razmerju.

Spremembe so nastale kot posledica večje svobode spolne vloge in vedenje je rezultat medsebojnih pogajanj, osvobodene dominacije moči in nasilja, vzajemnega spoštovanja in upoštevanja pri partnerskem odnosu (Schmidt in drugi 1994). Odkrita ljubezen (Jamieson 1998) in čisto razmerje (Giddens 2000) sta produkt preoblikovanja teh sfer. Preoblikovanje sfer intimnosti in ljubezni je posebno vplivalo na vsakdanje življenje. Demokratizacija je omogočila svobodno izbiro. Intimnost je postala posameznikova ključna komponenta družbene konservativnosti. Spolnost je postala pomembnejša kot kadar koli prej, družba je postala polje nešteti možnosti, med katerimi lahko posameznik izbira. Okolje je posamezniku omogočilo nešteto izbir in s tem odprlo možnost vedenjskih sprememb.

4.2 Vedenjske spremembe na področju spolnosti

Družbeno okolje, socializacija, interakcija med partnerji, zunanji pritiski in pričakovanja bistveno vplivajo na spolno vedenje posameznika. Po Laumannu spolno vedenje lahko razdelimo in razložimo s tremi teorijami (Laumann in drugi 1994, 4–24):

- teorija scenarijev, kjer družbeno-kulturni procesi determinirajo spolne vzorce in norme, posamezniki se naučijo scenarijev, ki jih ponuja družba, kot interakcije z drugimi posamezniki in se skladno z njimi vedejo;
- teorija izbire temelji na individualizaciji, ki vključuje tudi racionalnost in kalkuliranje, pri izbiri spolnega partnerja in vedenja se posamezniki selektivno odločajo glede na vložene investicije in pričakovane nagrade;
- teorija omrežja, kjer spolni partnerji niso izolirani, temveč reagirajo na mrežo družbenih odnosov; kljub večji svobodi posamezniki upoštevajo družino, prijatelje pri izbiri partnerja in vedenja.

V vedenju lahko zasledimo razlikovanja, ki so posledica različnega vpliva družbenega okolja in posameznikov socializacije (Bozon in Leridon 1996, 143). Spolno vedenje je tesno povezano z zadovoljstvom, ta je posledica intimnih interakcij, ki oblikujejo posameznikovo razumevanje spolnosti (Bernik in Hlebec 2005, 297). Lahko bi rekli, da vedenje posameznika oblikujeta družba in posameznik sam s svojimi željami, odločitvami in izbirami.

Spreminjanje spolnega vedenja se je začelo pred revolucijo v 60. letih prejšnjega stoletja, a je potekalo v ozadju javne spolne morale, dokaj neopazno (Bernik in Klavs 2011, 24). Modernizacija spolnosti v zahodnih družbah je proces dvojne diferenciacije. Prva predstavlja postopno osamosvajanje spolnosti od drugih področji, predvsem pri slabljenju vpliva religije in vpliva državnih politik. Tako se je oblikovalo samostojno področje (Sigusch v Bernik in Klavs 2011, 27). Druga diferenciacija prikazuje spremembe znotraj področja spolnosti, individualizacija in racionalizacija sta pripomogli k večji izbiri na področju spolnosti in s tem pospešili diferenciacijo življenjskih stilov (Bernik in Klavs 2011, 27–28).

V postsocialističnih družbah zaznamo dva nasprotujoča si pogleda: »zamudniška modernizacija«, zaostajanje za spremembami v zahodnih družbah, na drugi strani pa so se na področju spolnosti v srednjeevropskih družbah zgodile korenite spremembe, ki so zmanjšale razliko med vzhodom in zahodom. Drugi pogled kaže, da razpad socialističnih sistemov ni

imel pomembnega vpliva na spolnost, saj se je ta spreminjala neodvisno od sistema samega. V Sloveniji je tako kot po svetu do korenitih sprememb prišlo v 60. letih prejšnjega stoletja. Pojav potrošniške družbe, kulturna pluralizacija, te spremembe so omogočale in spodbudile spreminjanje spolnosti in vedenje posameznikov. Najprej je prevladovala kultura spolne zadržanosti, sledili sta kultura spolne revolucije v 70. letih in kultura enakopravnosti med spoloma v 80. letih (Bernik in Klavs 2011, 35–36). Transformacije družbe so vplivale na preoblikovanje na področju vedenja posameznika in družbe. Posamezniki so tako kazali različna spolna vedenja odvisno od družbenega okolja, kjer so odraščali. S prehodom v poznomoderne družbe zaznamo opuščanje tradicionalnosti in večjo svobodo novega spolnega vedenja, spremembe so nastale kot posledica sprememb vrednot posameznika.

4.3 Spremembe v vrednotah

Vrednote predstavljajo centralne ideje posameznikovega življenja, posameznik se po njih ravna in s pomočjo vrednot razlaga in osmišlja svoje življenje. S starostjo se te vrednote spreminjajo, kar je posledica družbenega in osebostnega razvoja. Bistvene spremembe na področju vrednot lahko zaznamo med generacijami, ki so nastale kot posledica transformacije spolnosti.

Nekaterim vrednotam z leti upada oziroma narašča pomen, kot opaza avtor, s starostjo upadajo vrednote, kot so ljubezen, razumevanje s partnerjem in samoizpopolnitev; z leti pa naraščajo vrednote, kot sta varnost in spoštovanje. Med populacijo 20- in 30-letnikov so najpomembnejše vrednote samoizpopolnitev, ljubezen in razumevanje med partnerjema (Musek 1994, 141–142). Že od seksualne revolucije je v porastu intimnost, torej medsebojno zaupanje, partnerska razmerja so postala pomembna z vidika stabilnosti, varnosti in spoštovanja. S procesom globalizacije in individualizacije lahko na področju vrednot opazimo številne spremembe.

Pri vrednotah opazimo razlike tudi med spoloma. Moški veliko bolj cenijo svobodo, zunanjo podobo, medtem ko ženske bolj cenijo medsebojno spoštovanje in samospoštovanje ter varnost (Musek 1994, 128–130). Preporod na področju vrednot lahko opazimo v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, kot posledico seksualne osvoboditve, možnosti eksperimentiranja. V 90. letih so cenili vrednote: avtonomijo, partnersko življenje, individualnost in samorealizacijo, danes pa je zaradi modernizacije kultura, še posebej mladina, označena kot

populacija brez vrednot. Ta negativna stališča temeljijo na masovni in nekontrolirani potrošnji, ki je posledica izginjanja temeljnih družinskih vrednot (Nastran Ule 1996, 237). Vrednote se razlikujejo med spoloma. Za ženske je bolj značilno, da v spolni odnos stopijo zaradi ljubezni oziroma zaljubljenosti v partnerja. Na področju partnerstva naraščajo vrednote: monogamija, medsebojno zaupanje in samospoštovanje; devištvo, zakonska zveza in spolnost pred poroko pa močno upadajo. Lahko bi rekli, da z modernizacijo upadajo tradicionalne vrednote in se oblikujejo nove.

Ljudje se poročajo iz ljubezni, včasih pa je to pomenilo sklenitev skupnosti, ki je prinašala gospodinjo in potomce (Giddens 2000, 150). Monogamija je še cenjena, a se ne nanaša več na tradicijo ter razmerje kot tako, temveč na ekskluzivnost in zaupanje med partnerjema, predstavlja eno temeljnih vrednot.

S krepitvijo permissivne spolne morale se individualni pomen spolnega odnosa povečuje, ker družba posamezniku ne postavlja jasnih smernic, s tem posamezniku omogoča vedno večjo avtonomijo. Prvi spolni odnos je prepuščen posamezniku, ni pomembna starost, temveč posameznikova pripravljenost, tako meni petina moških in tretjina žensk (Bernik in Klavs 2011, 156).

Visoka permissivnost in izginjanje tradicionalne spolne morale sta bili očitni zlasti pri stališčih glede primerne časa za prvi spolni odnos in spolnih odnosov pred poroko. Visoko soglasje o nesprejemljivosti spolne nezvestobe v vseh partnerskih zvezah pa kaže, da je norma monogamnosti kljub vse večji neformalnosti partnerskih vezi – ali pa morda tudi zaradi tega – ohranila svoj pomen in ima ključno vlogo v družbeni in kulturni organiziranosti spolnosti. Dober primer polarizacije stališč in rahljanja ustaljenih norm pa je odnos do homoseksualne spolnosti. (Bernik in Klavs 2011, 180).

Pojav aidsa je upočasnil hiter tok individualizacije in sekularizacije, norme so postale vedno bolj usmerjene v varno spolnost (Billari in drugi 2007, 252). V Sloveniji je značilna visoka ohlapnost družbenih norm in s tem povezana permissivnost, večina spolnih dejavnosti je še vedno omejena na partnerske zveze (Bernik in Klavs 2011, 93). Na področju vrednot lahko opazimo velike spremembe, velik preskok med generacijami. Avtonomija je postala cenjena vrednota, tudi zaljubljenost, zaupanje in spoštovanje so vedno bolj cenjeni. Veliko vrednot je

dandanes bolj pomembnih v primerjavi s posamezniki prejšnjih generacij, a še vedno lahko opazimo sledi tradicionalnosti, kjer sta še vedno visoko cenjeni zvestoba in monogamija.

4.4 Pojav novih življenjskih stilov

Posameznik v sodobnih družbah ni samo objekt socialne diferenciacije, ampak tudi sam ustvarja razlike in jim daje pomen. Izbira življenjskih stilov vključuje odločitve, ki jih ne moremo povsem nadzorovati. Potemtakem biografija posameznika postaja izbrana, refleksivna, narejena biografija, ki ni prostor svobode, temveč mesto družbeno narekovanih izbir.

Kot pravi Ule, so življenjski stili primeri razlik, ki jih ustvarjajo razlike same, obstajajo na ravni socialnih pomenov in simbolov in na ravni socialnih dejstev, ki podlegajo statističnim kategorizacijam (Ule 2002, 75). Življenjski stili predstavljajo fluidne socialne kategorije, so umeščeni v socialni prostor, a ne morejo predstavljati osnovnih okvirjev, dimenzij socialnega prostora. Navezani so na razredno-slojno strukturo (Bourdieu v Ule 2002, 76). Oblikovanje življenjskega stila v pozni moderni nima nobenega središča, vendar povsod naleti na robove in tveganje, ki jih mora posameznik preseči (Ule 2002, 77).

Bauman (2001) trdi, da življenjski stili izražajo potrebo po samoidentiteti. Življenjski stil je eksistencialni in identitetni projekt posameznika, ki osmišlja posameznikovo biografijo, a ne samo to – življenjski stil je tudi potrošniški projekt, posameznik sam svoj življenjski stil podredi potrošniškemu (Ule 2002, 78–79). Bolj ko tradicija izgublja pomen, bolj se vsakdanje življenje rekonstruira, kjer ima posameznik na izbiro ogromno različnih možnosti življenjskih stilov (Švab v Giddens 2000, 209).

Sodobna individualizacija je postala prisila izbire, kjer posameznik svoje preteklo življenje nenehno postavlja pred tveganje. Individualizacija je povečala število možnosti, alternativ, ki so na voljo posameznikom, obenem pa je omejila obseg in moč medosebnih povezav (Dahrendorf v Ule 2002), ključni dejavnik pri nastajanju zavezanosti ponuja trg (Ule 2002, 80). Neskončne možnosti izbire so povzročile kaos.

Nastanek novih življenjskih stilov je pomembnejši kot posledice spolne revolucije v 60. letih prejšnjega stoletja. Spremembe v 60. letih so bile mnogo bolj očitne kot današnje, saj so

prelomile restriktivno spolno moralo, neorevolucija pa ni zavirala, temveč je spodbudila spremembe v spolnem vedenju. Tokratna revolucija je tiha revolucija, saj ne opažamo večjih družbenih napetosti. Avtorja zagovarjata tezo o novi spolni revoluciji, ki je posebna zaradi kratkega časovnega razmika s prejšnjo revolucijo in zaradi njene neopaznosti ter neopaznosti sprememb v družbi (Bernik in Klavs 2011, 14). V zadnjih desetletjih opažamo spremembe na področju družbene in kulturne organiziranosti spolnosti, kjer sta vidni postopni individualizacija in racionalizacija, k temu je pripomogla tudi težnja k povečevanju enakosti med poslama, povečevanju pestrosti in možnosti avtonomnega oblikovanja spolnih življenjskih stilov. Novo oblikovanje življenjskih stilov je omogočilo odpiranje in pojavljanje novih družbenih prostorov, ki so omogočili drugačno komunikacijo in še večjo pestrost izbire.

4.5 Virtualna spolnost

Modernizacija in globalizacija sta odkrili in odprli nove prostore – kibernetike prostore – ki so posledica izuma interneta. S pojavom interneta je neznatno porastel pretok informacij, ki je proizvedel več člankov, novic, ki nas svarijo pred družbenimi patologijami, ki so prisotne v kibernetičnem prostoru. Virtualni prostor je tako postal vedno bolj privlačen medij za vzpostavljanje novih spoznanj in partnerskih odnosov.

Družba je postala velika mreža socialnih interakcij, avtorja Brym in Leton se opreta na pet točk (2001, 5):

1. vzpostavljanje reda,
2. produkcija in distribucija dobrin,
3. učenje novih članov,
4. omogočanje članom, da so del družbe,
5. zamenjava starih članov.

V 90. letih prejšnjega stoletja je vprašanje spolnosti postalo popularnejše področje družboslovne teoretske konceptualizacije vsakdanjega življenja v kibernetičnem prostoru. V kibernetičnem prostoru opažamo, da so identitete dosti bolj fluidne, igranje vlog je običajno brez posledic. Ta svoboda izbire spolne vloge predstavlja novo formo patriarhalne seksističnosti, pravijo sodobne feministke, ne glede na to pa številni avtorji ugotavljajo, da je kiberseks postal predvsem prostor razlikovanja oblik spolnosti, ki jih večina sodelujočih ne doživlja pri vsakdanjih in realnih spolnih odnosih (Trček in Kovačič 2000, 1070–1071).

Dostopnost interneta je omogočila vzpostavitev novih razmerij med posameznikovo zasebnostjo in javnostjo.

Spletni portali za spoznavanje partnerjev predstavljajo uresničitev sodobne zahteve po racionalni izbiri, trdi Bauman, ki se vsiljuje na področje intimnosti; ljubezen v sodobnosti nadomešča blagovna imitacija, torej ljubezen imitira produkte potrošnje. »Baumanov koncept 'tekoče ljubezni' se v virtualnem svetu torej udejanja skozi racionalno izbiro: spletne strani namreč omogočajo 'iskanje po zelenih značilnostih', kar pomeni, da podobno kot pri spletnem nakupovanju izbor določene barve oči, starosti, višine itd. pred nas postavi vse profile potencialnih partnerjev, ki izpolnjujejo naše zahteve iz 'racionalne izbire'« (Kuhar in drugi 2010, 46). Kibernetski prostor je ustvaril nov prostor, kjer posameznik izživi svoje skrite želje, saj prostor zagotovi varnost, ki jo v realnem svetu težko dosežemo.

Sprva je internetna komunikacija omogočala možnost prostora manjšinskim skupinam, a je internet kmalu postal medij za splošno spoznavanje potencialnih partnerjev tudi za druge skupine (Kuhar in drugi 2010, 46). Anonimnost kibernetskega prostora zagotavlja varnost številnim spolnim manjšinam, te si med seboj zagotovijo medsebojno komunikacijo, ki si je v fizičnem okolju ne morejo zagotoviti (Trček in Kovačič 2000, 1071).

Pojav interneta je treba razumeti v kontekstu širših družbenih sprememb, temu pravi Giddens (2000) preobrazba intimnosti, ki med drugim vključuje pojemanje družbene regulacije intimnega življenja in fenomene, kot sta čisto razmerje in plastična seksualnost. Uporabo interneta je treba postaviti v okvir globalizacije in individualizacije. Pobeg iz socialnih omrežij omogoča raziskovanje lastne seksualnosti in intimnosti, kjer niso omejeni z normativi iz lastnih socialnih omrežij. Internetna komunikacija pa ne prinaša bistvenih novosti v tradicionalne spolne vzorce, saj se ti reproducirajo tudi v virtualnem prostoru (Kuhar in drugi 2010, 47).

Uporaba interneta je enostavnejša za vzpostavljanje stikov z drugimi in iskanje partnerja. Spoznavanje ohranja visoko mejo anonimnosti. Anonimnost je bolj pomembna za ženske kot moške. Pri spoznavanju potencialnih partnerjev se moški bolj zanimajo za fizični videz in seksualne navade, ženske pa večjo pozornost namenijo predstavitvi in interesnim dejavnostim (Kuhar in drugi 2010, 51–53). Anonimnost omogoča možnost ustvarjanja lažnih profilov in podajanja lažnih informacij. Internet in virtualni prostor sta oblikovala novo družbo in odprla

nova okna možnosti za posameznika. Posameznik lahko na širšem trgu spozna in išče potencialne partnerje, z večjo anonimnostjo kot kadar koli prej.

4.6 Razcvet pornografije in vpliv medijev

V drugi polovici 20. stoletja je s permisivno seksualno kulturo v zahodnem svetu doživela razcvet pornografija. Pornografija se je vmešala v spolno življenje posameznikov, še posebej med pripadnike moškega spola. Pred izumom interneta ni poznala takšne razsežnosti, kot jo vidimo danes. Svet je preplavljen s pornografskimi vsebinami, lahko jih najdemo v glasbi, revijah, na televiziji, spletnih straneh itd.

Za Millerja (1996, 242–247) je seks industrija pionirka pri uporabi novih tehnologij, to lahko opazimo pri razvoju virtualiziranih storitev, kamor spada pestra ponudba erotičnih vsebin, kot najbolj razvite in donosne oblike na novem trgu. Virtualizacija erotičnega trga ni ključna težava, saj ga omejuje zakonodaja. Pereč problem predstavlja zasebna anonimna interakcija s seksualno konotacijo med uporabniki interneta (Trček in Kovačič 2000, 1070). Kar je moč opaziti, je nenaden porast pornografskih strani in vedno lažji dostop, kar pa naj bi omadeževalo našo družbo.

Dandanes posamezniki množične medije dejavno uporabljajo, uporabnik sam izbira vsebine, brez nadzora, in jih sam vrednoti (Ule 2008, 199–200). Z razcvetom tiskanih medijev, s pojavom interneta in televizije smo bili priča poplavi spolnosti v javnem spektru družbenega življenja. Mediji so omogočili razcvet novega pojmovanja spolnosti, ki je pripomogel k razcvetu pornografije in s tem tudi novih oblik razmerij in zmenkarij. Naše javno življenje je prepleteno z oglasi, filmi, priročniki, ki vsebujejo različna pojmovanja spolnosti in s tem omogočajo svobodo ter javne razprave o spolnosti, ki so pred tem bile globoko zakoreninjene v posameznikovo zasebnost. Pojav medijev je omogočil dva spektra percepcije spolnosti: z negativno konotacijo s primerom pojava pornografije in s pozitivno konotacijo kot možnost svobode razprave o različnih pogledih spolnosti, posebej pri emancipaciji ženske spolnosti, ki so načele luščenje spolnosti kot tabu teme.

4.7 Družba tveganja in pojav novih spolno prenosljivih bolezní

S pojavom poznomoderne družbe se začne pojavljati vedno večja negotovost, ta je povezana z neznanjem družbe. Z vedno večjo odprtostjo družbe do spolnosti se tako v 20. stoletju pojavi družba tveganja kot posledica neznanja družbe ter posameznika in neuporabe zaščite pri spolnem odnosu. Družba tveganja se pojavi s porastom epidemije aidsa.

Aids ima po dobrih tridesetih letih, odkar se je pojavil, status ireverzibilne bolezni, oziroma je označen kot kuga 20. in 21. stoletja. Po letu 1985 je bilo zaznati hiter porast števila pacientov, med katerimi je bilo več moških in vsaj 35–40 odstotkov okuženih je bilo uživalcev drog, ostali pa so se okužili pri nezaščitenem spolnem odnosu (Lesjak 2012).

V strokovni javnosti so se pojavile razprave o ločevanju med varno in tvegano spolnostjo, nekatere spolne prakse so prejele večjo medijsko pozornost, tukaj govorimo o homoseksualni spolnosti ter brezbrizni heteroseksualni spolnosti, o pogostem menjavanju partnerjev, o pojavljanju novih spolnih praks, še zlasti o analnem seksu, ki je bil pred tem obdobjem obrobna tema, je v obdobju aidsa dobil veliko težo (Bernik in Klavs 2011, 134). Nevarnosti HIV-a in aidsa sta preoblikovali spolni diskurz, pomembna je postala varnost in zmanjšanje stopnje tveganja, povečal se je poudarek monogamije.

Tveganje za okužbo s spolno prenosljivo boleznijo je odvisno od pogostosti spolnih odnosov ali pa spolne odnose determinira. Spolno vedenje, četudi vključuje veliko stopnjo tveganja, je determinirano z različnimi dejavniki. Izbira preventivne strategije pred spolno prenosljivimi boleznimi je odvisna od različnih kriterijev: užitka, moralnih vrednot, družbene podobe, praktičnosti in učinkovitosti. Preventiva je odvisna od posameznikovih vedenjskih sprememb, emocionalnih občutenj in partnerstva, družbene reprezentacije in družbene podobe o kondomu (Bozon in Leridon 1996, 224–230).

Problem HIV-a in aidsa se je vzbudil na politični ravni šele, ko se je začel pojavljati v homoseksualnih skupnostih. Raziskave so pokazale, da se je s pojavom spolno prenosljivih bolezni povečal varen in zaščiten spolni odnos med homoseksualnimi skupinami, a ta odnos se ni razširil med heteroseksualno skupnostjo (Weeks 2000, 175–176). Danes je tretjina vseh okužb na svetu še vedno med uporabniki drog in tistimi, ki imajo nezaščitene spolne odnose (Lesjak 2012). Seksualna revolucija je prinesla liberalnost in večjo sproščenost v družbi. Ta liberalnost je odprla vrata mnogim prenosljivim spolnim boleznim, ki prej niso obstajale v

takšnem množičnem številu. HIV in aids sta spremenila spolni diskurz in sprožila diskurze o varni spolnosti.

5 Predhodne raziskave na področju spolnosti

V naslednjem poglavju se bom dotaknila nekaterih rezultatov raziskav na področju spolnosti v zahodnih družbah. Oris rezultatov bo služil kot primerjava s kvalitativno raziskavo fokusnih skupin. Večina raziskav je nastala kot posledica družbenega odziva na epidemijo aidsa ter novih percepcij spolnosti, spolnega vedenja in vrednot. S primerjavo analiz različnih držav želim orisati kar se da primerljive rezultate. Sekundarna analiza bo služila kot izhodišče za primerjavo rezultatov fokusne skupine.

5.1 Raziskave spolnosti na Slovenskem

V Sloveniji raziskav o spolnosti in spolnem vedenju ni prav veliko. Spremembe na področju raziskovanja so povzročili trije glavni dejavniki: mednarodno razširjanje iniciativ s področja reproduktivnega zdravja in načrtovanja družine, pojava HIV-a in aidsa in proces postsocialistične tranzicije. V Sloveniji smo v 70. in 80. letih lahko zasledili pomanjkanje takšnih raziskav. V 70. letih so se v Sloveniji raziskave osredotočale le na kontracepcijo in reprodukcijo splošne populacije. Pomanjkanje raziskav na področju spolnosti v tem času je bilo posledica nezanimanja na političnem in znanstvenem področju (Švab in drugi 2011). Pomembno obdobje raziskovanja kontracepcijskega in reproduktivnega vedenja je vplivalo na liberalizacijo in varnost splava. Med letoma 1975 in 1976 so bile na področju kontracepcijskega vedenja narejene prve družboslovne študije¹, vendar niso vključevale vprašanj o spolnem vedenju. Raziskave v Sloveniji pred letom 1990 niso vsebovale vprašanj o spolnem vedenju, kar odraža takratno prevladujočo restriktivno seksualno kulturo (Švab in drugi 2010). Konec osemdesetih se pojavijo prve vedenjske raziskave spolnosti in prve raziskave o spolnem vedenju adolescentov: Stražišar leta 1990 z raziskavo Spolnost v adolescenci: znanja in predsodki, kjer je bil namen raziskati spolno vedenje in spremembe spolnega vedenja med mladimi. Dostopnost do kontracepcije in možnost splava je omogočila velike spremembe na področju spolnih življenjskih stilov pri nas, še posebej med mladimi generacijami (Švab in drugi 2011). Pojav prvih vedenjskih raziskav na področju spolnosti lahko označimo za začetek raziskovanja spolnega vedenja pri nas (Švab in drugi 2010).

¹ Študiji: Socialno psihološki faktorji v načrtovanju družine (Boh 1975) in Regulacija fertilitnosti v različnih slojih slovenske družbe (Boh 1976).

Prve študije, ki raziskujejo področje kontracepcije, splava in plodnosti z namenom preprečevanja nezaželene nosečnosti in spolno prenosljivih boleznih, se pojavijo šele leta 1989. Leta 1990 pa se pojavijo prve raziskave na področju spolnega vedenja med adolescenti. Sredi 90. let so se v Sloveniji pojavile nove raziskave. Štiri raziskave so bile osredotočene na spolno vedenje adolescentov oziroma srednješolcev. Po raziskavah o rodnosti so sledile raziskave o Spolnem vedenju ljubljanskih srednješolcev (Androjna, Krčmar), Mladi in AIDS (Bernik in drugi), ki je bila izvedena prvič leta 1995 in drugič 1997, na osnovi izoblikovanih vprašalnikov longitudinalne raziskave v Nemčiji, ter raziskava pod vodstvom ginekologinje Bojane Pinter o spolnem vedenju srednješolcev. Rezultati so pokazali, da se spolno vedenje Slovenije ne razlikuje bistveno od drugih držav (Nemčije in Avstrije). Spolnost v Sloveniji ni bila homogena, rezultati so pokazali velike razlike med moškimi in ženskimi spolnimi vzorci, prav tako so bile velike razlike glede na obiskovano šolo in status staršev (Švab in drugi 2011).

Po letu 2000 se število raziskav v Sloveniji ni bistveno spremenilo, spolnost je bila še vedno manj raziskana in bolj usmerjena v negativne aspekte spolnosti. Slovenija se od drugih držav razlikuje po tem, da je z raziskavami na področju spolnosti začela šele v tranzitnem obdobju, torej v začetku 90. let. V Sloveniji na področju spolnosti nimamo tradicije sistematičnega raziskovanja spolnega vedenja (Švab in drugi 2011). Po 90. letih je sledilo še nekaj raziskav pod vodstvom Irene Klavs (Življenjski slog, stališča, zdravje in spolnost), kjer so bili vprašalniki izoblikovani na bazi že izvedenih longitudinalnih raziskav v Veliki Britaniji (Bernik in Klavs 2011). Ginekologinja Bojana Pinter pa je v letu 2004 ponovila raziskavo na osnovi vprašalnikov iz leta 1996. V letu 2001 se je Slovenski inštitut za varovanje zdravja pridružil longitudinalnemu raziskovalnemu projektu HBSC pod vodstvom Svetovne zdravstvene organizacije, kjer je bilo vključenih tudi nekaj vprašanj o spolnem vedenju. Pridobljene rezultate so nekatere institucije uporabile za oblikovanje novih politik, na primer za prenovo spolne vzgoje v šolah. Rezultati raziskave ginekologinje Bojane Pinter niso sprožili kakršnih koli sprememb, saj vlade rezultati niso zanimali (Švab in drugi 2011). Raziskovanje spolnega vedenja je v Sloveniji kvantitativno naravnano, kvalitativno praktično ne obstaja, ker je večina raziskav javnozdravstvenih. Javnozdravstvene raziskave so usmerjene v oblikovanje politik, zato za pridobljene podatke ni bilo širšega zanimanja (Švab 2010).

Tabela 5.1: Pregled raziskav na področju spolnosti v Sloveniji do leta 2006

Leto izvedbe	Avtorji	Ime raziskave	Raziskovalna populacija	Tip vzorca
1989/1990	Andolšek Jeras in drugi	Rodnost, kontracepcija, splav	splošna populacija	reprezentativen
1990	Stražišar in drugi	Spolnost v adolescenci: znanja in predsodki	adolescenti	priložnosten
1990	Stražiščar in drugi	Odnos mladih do aidsa	adolescenti	priložnosten
1993/1996	Kožuh Novak in drugi	Rodnostno vedenje Slovencev	splošna populacija	reprezentativen
1994	Androjna, Krčmar	Spolno vedenje ljubljanskih srednješolcev	srednješolci	reprezentativen
1995	Bernik in drugi	Mladi in AIDS	adolescenti	reprezentativen
1996	Pinter in drugi	Raziskave o spolnem vedenju srednješolcev	srednješolci	reprezentativen
1997	Godina in drugi	Mladi in AIDS II	adolescenti	reprezentativen
2000	Klavs in drugi	Življenjski slog, stališča, zdravje in spolnost	splošna populacija	reprezentativen
2001/2002	Stregar in Pucelj in drugi	HBSC – young people's health in context: health behaviour in school-aged children	srednješolci	reprezentativen
2004	Pinter in drugi	Raziskava o spolnem vedenju srednješolcev	srednješolci	reprezentativen
2005/2006	Jeriček in drugi	HBSC – young people's health in context: health behaviour in school-aged children	srednješolci	reprezentativen

Vir: Švab in drugi (2010); Švab in drugi (2011).

Večina raziskav je bila osredotočenih in še vedno je na spolno vedenje mladih, kjer je v središču problem mladostniške spolnosti, ki je bila razumljena kot »nevarna« za zdravje.

Raziskave zanemarjajo problematiko seksualnih manjšin, čeprav so v nekaterih vključena vprašanja o istospolnih izkušnjah, nikoli niso v središču pozornosti, čeprav je bila epidemija z virusom HIV ena izmed pobud za takšno raziskovanje. Javnozdravstvene raziskave so bolj osredotočene na vprašanja o spolnosti z vidika rodnostnega vedenja, življenjskih stilov, na vprašanja o spolno prenosljivih boleznih in tveganih vedenjskih vzorcih, medtem ko se družboslovne raziskave osredotočajo tudi na pozitivne vidike spolnosti. Javnozdravstvene raziskave se osredotočajo na negativne vidike spolnega vedenja, prepoznavanje rizičnih skupin, tvegano spolno vedenje in njihove posledice. Na drugi strani pa se družboslovne raziskave osredotočajo na pozitivne vidike spolnosti. Razlike med raziskavami so najbolj opazne pri interpretaciji, kjer se družboslovne bolj osredotočajo na družbene in kulturne vzorce spolnega vedenja, na tiste vidike, ki so pomembni z epidemiološkega pogleda, torej spolno odraščanje, vstop v dejavno spolno življenje, doživljanje spolnosti itd. V Sloveniji nimamo dolgega obdobja raziskovanja spolnega vedenja, a v primerjavi z zahodnimi družbami najdemo kar nekaj podobnih trendov. Tako v Sloveniji kot drugje na zahodu se vidijo značilnosti odzivov na epidemijo virusa HIV, družbene in kulturne spremembe, kot pojav permisivne spolne kulture, razmerja med spoloma, položaj žensk, sprememb na področju intimnosti in zasebnosti ipd. (Švab in drugi 2010). Področje spolnosti je v Sloveniji manj raziskano, za boljše razumevanje spolnosti in spolnega vedenja bi bilo treba področje z družbenega vidika podrobneje raziskati.

V nadaljevanju se bomo dotaknili ključnih ugotovitev prve slovenske nacionalne raziskave in nekaterih manjših raziskav na področju spolnosti in spolnega vedenja.

5.1.1 Spolno življenje v Sloveniji

Raziskava je bila izvedena pod okriljem Irene Klavs med letoma 1999 in 2001, na osnovi vprašalnikov iz nacionalne raziskave v Veliki Britaniji. Pridobljeni rezultati so produkt intervjujev in anonimnih anket. Cilj raziskave je bil pridobiti podatke o življenjskih stilih, obnašanju in zdravju v povezavi s HIV-om in spolno prenosljivimi boleznimi. V raziskavi je sodelovalo 849 moških in 903 žensk, starih od 18 do 49 let². Spolno vedenje pri nas pred tem

² Anketiranci so razdeljeni v tri generacije: srednja generacija od 35 do 49 let, mlada generacija od 25 do 34 let in mlajša generacija od 18 do 24 let (Bernik in Klavs 2011).

ni bilo deležno neke večje raziskovalne pozornosti, saj prejšnje raziskave niso temeljile na velikih vzorcih prebivalstva, ki bi bili reprezentativni. Raziskava se je dotaknila vseh ključnih področij spolnega vedenja in stališč (Klavs 2002; Bernik in Klavs 2011, 9).

Ključne ugotovitve:

- v mlajših generacijah so začela prevladovati kratkotrajna razmerja;
- mlajše generacije so imele v primerjavi s starejšimi generacijami v obdobju odraščanja več partnerskih zvez;
- upad starosti pri prvem spolnem odnosu v 60. letih prejšnjega stoletja za moške in v 70. letih za ženske;
- mediana za prvi spolni odnos pri moških je 15 let in 16 let pri ženskah, za mlajše kohorte se mediana izenači na 15 let za oba spola;
- pri ženskah je nižanje starosti pri prvem spolnem odnosu bolj opazno kot pri moških;
- porast uporabe kondoma v poznih 80. in 90. letih se ujema s porastom ozaveščanja o aidsu;
- za večino udeležencev se prvi spolni odnos ni zgodil v okviru stabilne partnerske zveze;
- najpogostejši motiv za prvi spolni odnos je bila radovednost;
- spolna vzgoja v šoli je pripomogla k upadu prezgodnjega prvega spolnega odnosa pri ženskah in pripomogla pri porastu uporabe kondoma pri moških;
- v povprečju imajo moški več spolnih partnerjev (8,3) kot ženske (5,6);
- pojavnost infekcije *Chlamydia trachomatis* je bila 3% za moške in 1,6% za ženske (razlike med spoloma so se lahko pojavile slučajno zaradi vzorca);
- nekateri mladi posamezniki imajo malo znanja o kontracepciji in spolno prenosljivih boleznih;
- vidne so tudi razlike med spoloma, vsak osmi poročen moški je imel odnose z več kot eno žensko, medtem ko je le vsaka šestdeseta poročena ženska imela v tem času spolne odnose z več kot enim moškim;
- tudi druge oblike partnerskih zvez kažejo ekskluzivnost, ne velja samo za zakonsko zvezo;
- osebe, ki niso bile v partnerskih zvezah, imajo veliko manj razgibano spolno življenje kot osebe v partnerskih zvezah;

- več kot tretjina nevezanih moških je imela v zadnjem letu več kot enega spolnega partnerja, kar velja le za petino žensk;
- medgeneracijska primerjava kaže povečanje števila spolnih partnerjev pri ženskah, a še vedno imajo moški več spolnih partneric;
- srednja generacija je imela v povprečju spolni odnos stara 18 ali manj, najmlajša pa 17 ali manj;
- leta za prvi spolni odnos so se pri moških začela nižati za tiste, rojene v drugi polovici 60. let, medtem ko pri ženskah za tiste, rojene v drugi polovici 70. let;
- razlika starosti pri prvem spolnem odnosu med srednjo in mlajšo generacijo je razmeroma majhna;
- delež zgodnjih začetnikov se med moškimi generacijami ne spreminja, je pa opaziti znatno razliko pri ženskah, kjer se je delež zgodnjih začetnic pri mlajših generacijah povečal na 14 %, pri prejšnjih generacijah je bil ta 6 %;
- dejavniki, ki vplivajo na zgodnji spolni odnos, so bolj izraziti pri ženskah kot moških, in sicer so dejavniki, ki najbolj vplivajo na spolno vedenje in doživljanje spolnosti, družbeni, kulturni in situacijski;
- večina se jih je strinjala, da so prvi spolni odnos doživeli ob pravem času (80 % moških in 66 % žensk), 27 % žensk je bilo mnenja, da so ga imele prezgodaj in prav tako le 9 % moških;
- motivi za spolni odnos: pri moških 35 % radovednost, zaljubljenost 30 %, naraven razvoj odnosa 15 %, pri ženskah pa 52 % doseže zaljubljenost, naraven razvoj odnosa 21 %, in radovednost 14 %.;
- večina moških (53 %) in 49 % žensk prvega spolnega odnosa ni imela s partnerjem, temveč zgolj z osebo, ki so jo poznali, a z njo niso bili v razmerju;
- 10 % moških je imelo prvi spolni odnos z žensko, ki so jo komaj spoznali, oz. 18 % z žensko, ki so jo spoznali pred kratkim, medtem ko 4 % žensk z moškim, ki so ga poznale, in 11 % žensk z moškim, ki so ga spoznale pred kratkim;
- nobeden od moških ni čakal na prvi spolni odnos po poroki, pri ženskah je bil ta delež 1,5 % ;
- spolni vsakdan v Sloveniji je predvidljiv;
- večina spolnosti se dogaja v partnerskih zvezah kot sredstvo vzpostavljanja in ohranjanja zveze;

- približno tri četrtine moških in žensk pravi, da bi potrebovali več informacij o spolnosti, 35 % moških in 48 % žensk bi želelo imeti več informacij o preprečevanju neželene nosečnosti;
- najpogostejši vir informacij so vrstniki, za ženske tudi matere, na drugem mestu knjige, pri skoraj polovici moških prva spolna partnerka, kar velja le za vsako osmo žensko;
- uporaba kontracepcije se je povečala med srednjo in najmlajšo generacijo, izrazito v 80. in 90. letih;
- večje tveganje spolno prenosljivih boleznih je povezano s tveganim spolnim vedenjem in z visokim številom partnerjev;
- prvi spolni odnos je prepuščen permisivni spolni morali;
- izginjajo stališča glede starosti za vstop v prvi spolni odnos;
- 80 % anketirancev se strinja, da spolni odnosi niso moralno sporni, zunaj partnerski odnosi so moralno sprejemljivi;
- večina se strinja, da so razmerja ekskluzivna, dobra polovica je mnenja, da je nezvestoba nesprejemljiva;
- idealna zveza se dopolnjuje in je odvisna od zvestobe, spoštovanja, srečnega spolnega življenja, zvestoba je postala pomembnejša tudi za moške najmlajše generacije;
- partnerske zveze so postale manj formalne in bolj raznovrstne, serijska monogamija se je uveljavila kot prevladujoč način organiziranosti spolnega vedenja (Klavs 2002; Bernik in Klavs 2011).

5.1.2 Mladi in aids

Raziskava je bila izvedena leta 1995 med ljubljanskimi srednješolci z namenom vpogleda v zadovoljstvo srednješolcev s spolnostjo in nato ponovljena leta 1997. Vprašalniki za to raziskavo so bili podobni nemški longitudinalni raziskavi pod vodstvom Schmidta med letoma 1970 in 1990 (Bernik in drugi 1996; Bernik in Hlebec 1998).

Ključne ugotovitve:

- ob prvem spolnem odnosu je zelo nizka stopnja zadovoljstva med anketiranci;
- po prvem spolnem odnosu je imelo 10 % deklet in 3 % fantov slabo vest;

- pri zadnjem spolnem odnosu ti neprijetni občutki izginejo, zadovoljstvo z zadnjim spolnim odnosom je večje kot zadovoljstvo s prvim pri dekletih, pri fantih pa velja ravno obratno;
- nezadovoljstvo oziroma slabo zadovoljstvo pri fantih je lahko povezano s številnostjo oziroma kratkotrajnostjo partnerskih zvez;
- 26 % fantov je imelo več kot pet spolnih partneric in 7 % deklet je imelo več kot pet spolnih partnerjev;
- dekleta so v povprečju bolj spolno dejavna;
- 25 % deklet in 44 % fantov je imelo odnose od dvakrat do petkrat, 23 % deklet in 9 % fantov pa več kot sto spolnih odnosov;
- s prvim spolnim odnosom so bolj zadovoljni fantje, medtem ko so bila dekleta bolj zadovoljna z zadnjim spolnim odnosom;
- zadovoljstvo s spolnostjo je povezano z višino izobrazbe staršev in rangom obiskovane šole dijaka (Bernik in drugi 1996; Bernik in Hlebec 1998).

5.1.3 Raziskava revije Mladina v sodelovanju s podjetjem Aragon, d. o. o.: Spolne navade Slovencev

Mladina je v sodelovanju s podjetjem Aragon, d. o. o., sestavila vprašalnik Spolne navade Slovencev. Do marca 2002 je anket izpolnilo 1980 anketirancev, od tega 450 po pošti in 1530 preko spletne povezave (Modic 2002).

Ključni rezultati:

- masturbacija v zgodnejših letih je bolj značilna za mestne otroke;
- razlikovanje je opazno tudi pri vrednotah, in sicer je spolna zvestoba bolj cenjena izven mesta, v mestu pa anketiranci bolj cenijo spoštovanje med partnerjema;
- ateisti cenijo spolno tehniko in domišljijo, večje število katoličanov je naklonjeno vzdržnosti ter pozornosti do partnerja;
- največja odstopanja med katoliki in ateisti: prepričanja katolikov, da je ljubosumje znak ljubezni, da moški v seksu bolj uživajo, kot ženske, so bolj vulgarni in da je samozadovoljevanje lahko škodljivo, ateisti se bolj zavzemajo za splav, kot svobodno izbiro ženske;

- slaba petina anketirancev nikoli ne gleda pornografskih filmov, erotične filme podpira kar 67 % anketiranih;
- povprečno število spolnih partnerjev tako pri moških kot pri ženskah se giblje med dva in pet;
- pri 40 % moških je bila prva spolna partnerica enake starosti ali mlajša od njih, pri ženskah so bili v večini primerov prvi spolni partnerji starejši;
- skoraj polovica anketiranih je prvi spolni odnos doživela med 16. in 18. letom, desetina med 13. in 15. letom;
- najpogostejši razlog, ki so ga za prvi spolni odnos navedli moški, je bil spolno poželenje, za ženske ljubezen, sledila ji je radovednost;
- seks in ljubezen nista nujno povezani (63 %), kar 70 % anketirancev pa je bilo prepričanih, da je seks mogoč tudi brez ljubezni;
- primerjava med spoloma kaže, da se moški večinoma za spolne odnose odloči, da bi zadovoljil spolni nagon, ženske pa večkrat seksajo, da bi izpolnile »zakonske dolžnosti«;
- 30 % anketirank in 70 % anketirancev med spolnim odnosom doživi orgazem, 2 % anketirank orgazma še nikoli ni doživelo, medtem ko je ta številka pri moških zanemarljiva;
- čustvena povezanost je predpogoj za spolni odnos, s tem se strinja večina anketirancev, v večji meri anketiranke;
- moške pri seksu v večini motijo čustvene potrebe partnerke in pomanjkanje domišljije, ženske pa moškimi najpogosteje očitajo prekratko predigro in s tem posledično doživljanje orgazma;
- četrtnina vprašanih je s svojim spolnim življenjem zadovoljna (Modic 2002).

5.1.4 Spolno vedenje slovenskih srednješolcev

Raziskava je bila izvedena z namenom oceniti tveganja ob spolni dejavnosti pri slovenskih srednješolcih. Izvedena je bila leta 2004 (pred tem že leta 1996), ko so pridobili rezultate 2380 srednješolcev prvega in tretjega letnika (Pinter in drugi 2004).

Ključne ugotovitve (Pinter in drugi, 2004):

- delež spolno dejavnih srednješolcev je visok;

- v primerjavi z rezultati raziskave leta 1996 je moč zaslediti močen padec let pri vstopu v prvi spolni odnos, leta 1999 je bila povprečna starost 18,5 leta, 2004 pa 17 let, kar je verjetno posledica pomanjkanja spolne vzgoje v šolah;
- dekleta imajo več istospolnih izkušenj kot fantje, v raziskavi leta 1996 je imelo istospolno izkušnjo 2,5 % vprašanih deklet, leta 2004 pa 10 % deklet;
- spolne odnose je imelo že 24 % fantov in 21 % deklet prvega letnika in 52 % fantov in 54 % deklet tretjega letnika;
- 75 % anketirancev je pri prvem spolnem odnosu uporabilo kondom;
- srednješolci so slabo seznanjeni s kontracepcijskimi metodami in spolno prenosljivimi boleznimi;
- motivi za prvi spolni odnos so bili v 42 % ljubezen, 28 % slučaj, 12 % radovednost, 7 % vpliv drog in alkohola ter 5 % zrelost, pri 6 % pa so bili drugi razlogi;
- spolno dejavni srednješolci so do sedaj v povprečju imeli dva spolna partnerja;
- 66 % srednješolcev meni, da je o spolnosti dovolj seznanjena;
- 44 % jih je največ informacij pridobilo z različnih virov, 15 % od zdravstvenih delavcev, 13 % iz knjig, le 7 % od staršev, 7 % od prijateljev/prijateljic.

5.1.5 Spolno vedenje in uporaba kontracepcije med srednješolci v severozahodni Sloveniji

Raziskava je bila izvedena v letu 2009 na različnih srednjih šolah v severozahodni Sloveniji. V anketi je sodelovalo 4415 anketirancev in anketirank, za končno analizo pa je bilo primernih 4184 rešenih vprašalnikov. Povprečna starost anketirancev je bila 16,2 leta (But in drugi 2011).

Ključne ugotovitve (But in drugi 2011):

- prvi spolni odnos je imelo že 53 % anketiranih;
- 86 % deklet in 89 % fantov je pri prvem spolnem odnosu uporabilo zanesljivo zaščito, dekleta najbolj prisegajo na oralno hormonsko kontracepcijo, medtem ko fantje na uporabo kondoma;
- osveščenost srednješolcev glede kontracepcije je dobra;

- motivi za prvi spolni odnos so v 65 % pri dekletih ljubezen, 17 % radovednost, za fante v 41 % ljubezen, 21 % radovednost, 14 % dekletov dober videz in 10 % vinjenost;
- v zadnjih treh mesecih je bilo spolno dejavnih 46 % dijakinj in 32 % dijakov;
- 91 % je imelo v zadnjih treh mesecih enega spolnega partnerja, 6 % dijakinj in 15 % dijakov dva spolna partnerja in 2 % dijakinj ter 4 % dijakov tri spolne partnerje;
- največ informacij o spolnosti (47 %) so anketiranci dobili preko medijev, 37 % preko prijateljev, 30 % preko spolne vzgoje v šoli ter 30 % od staršev;
- primerjava gimnazijcev in dijakov zdravstvenih šol je pokazala, da so gimnazijci manj spolno dejavni (46 %), dijaki srednjih šol pa bolj (65 %).

5.1.6 Intimni življenjski stili študentov in študentk v Sloveniji

Projekt je potekal med letoma 2009 in 2012 na Fakulteti za družbene vede. Namen raziskave je bil ugotoviti, ali v Sloveniji med študenti in študentkami naraščajo individualnost, diferenciacija, permisivnost in ali se zmanjšuje razlika med spoloma. V anketi je sodelovalo 6245 anketirancev in anketirank starih od 18 do 26 let (Kogovšek 2012).

Ključne ugotovitve (Kogovšek 2012):

- pluralizacija in individualizacija se kažeta v raznovrstnosti partnerskih odnosov in raznolikosti spolnih praks;
- moški so imeli v povprečju več spolnih izkušenj izven klasične partnerske zveze;
- 40 % anketiranih je že imelo izkušnjo seksa za eno noč z osebo, ki so jo poznali, in 25 % jih je imelo izkušnjo seksa za eno noč z osebo, ki je niso poznali;
- različne oblike organizacije so družbeno in kulturno legitimne;
- seksualni življenjski stili niso več predpisani, so prostovoljno izbrani glede na preference posameznika;
- podatki so potrdili domnevo o zmanjšanju razlik med spoloma v partnerskih odnosih in v spolnem vedenju, to sicer ne pomeni poenotenja ženskega in moškega spolnega vedenja, vendar le novo subtilno in egalitarno razlikovanje med spoloma;
- primerjava z nemško raziskavo je pokazala podobnost vidikov družbene organiziranosti študentov in študentk;
- 62 % moških in 73 % žensk je prvi spolni odnos doživelo v resni zvezi;

- resne partnerske zveze so najučinkovitejši način organizacije posameznikovega seksualnega življenja;
- tisti, ki so prvi spolni odnos doživeli v resni partnerski zvezi, so tega doživeli v bolj nadzorovanih okoliščinah;
- prvi spolni odnos ni družbeno pogojen, odvisen je od individualnih preferenc posameznika;
- študentje so zaradi značilnosti svojega spolnega vedenja izpostavljeni zdravstvenim in psihosocialnim tveganjem in se teh tveganj tudi bolj zavedajo;
- 45 % se jih odloči za prvi spolni odnos v partnerskem razmerju pozneje kot po enem mesecu;
- homoseksualni pari (38 %) v primerjavi s heteroseksualnimi (19 %) hitreje vstopijo v seksualno razmerje (po tednu dni);
- najpogostejša zaščita med spolnim odnosom je hormonska tableta (39 %), sledi ji kondom (35 %).

5.1.7 Percepcije seksualnosti in prisotnost seksualnih imperativov pri študentkah

Manjša kvalitativna raziskava je bila izvedena v Sloveniji v letu 2010 pod mentorstvom Alenke Švab. V raziskavi je sodelovalo 33 študentk, povprečna starost udeleženk je bila 22,8 leta (Švab 2010, 71).

Ključne ugotovitve raziskave:

- percepcija seksualnosti se razlikuje po spolu, moški seksualni nagon vodi biološka potreba po seksu, medtem ko ženske vodi emocionalna navezanost;
- tradicionalna seksualnost je še vedno prisotna;
- moški orgazem je razumljen kot nekaj samoumevnega, za žensko to ne velja (Švab 2010, 72).

S tabelo 5.2 prikazujemo razlikovanje udeleženk med moškim in ženskim orgazmom.

Tabela 5.2: Prikaz razlikovanja med moškim in ženskim orgazmom

Moški orgazem	Ženski orgazem
Biološki	Družbeni
Merilo dobrega spolnega odnosa	Merjen z značilnostmi moške seksualnosti in orgazma
Končni cilj seksa	Del seksa (postavljen pred moškim orgazmom)
Samoumeven	Nesamoumeven
Vedno zaželen	Ne vedno zaželen
Nujen	Nenujen
Nameren	Nenameren
Vedno prisoten	Ni vedno prisoten
Vedno pričakovan	Ni vedno pričakovan
Pride naravno	Zahteva delo
Je neodvisen (pride sam po sebi)	Odvisen (od moškega)
Manj cenjen	Bolj cenjen
Pogoj dobrega seksa	Ni pogoj za dober seks

Vir: Švab (2010, 73).

Nadaljnje ugotovitve raziskave:

- spolnost je umeščena v kontekst stabilnega in uspešnega partnerstva;
- recipročnost je razumljena kot pogoj seksualnega razmerja in je povezana z intimnim odnosom;
- percepcijo vodi reflektivno razumevanje partnerstva in enakost obeh partnerjev;
- prisotna je seksualna avtonomija, partnerstvo pa predstavlja ontološki okvir o seksualnosti;
- permisivnost zaznamo pri izražanju liberalnih stališč glede seksualnosti, ki je vidna pri seksu za eno noč in je za udeleženske sprejemljiv;
- seksualnost in partnerstvo sta definirana od znotraj;
- tradicionalna kultura je še vedno prisotna, kar je opazno pri razumevanju moške in ženske seksualnosti (Švab 2010, 72–80).

5.2 Tuje raziskave spolnega vedenja

Raziskave o spolnosti in spolnem vedenju imajo v nekaterih državah že dolgoletno tradicijo (Švab in drugi 2010). V nadaljevanju bomo analizirali nekaj svetovnih raziskav s tega področja.

5.2.1 Francoska raziskava spolnega vedenja (*Sexuality and the social sciences: A French survey on sexual behaviour*)

Na raziskavo ACSF³ je močno vplivala epidemija aidsa, kot kontekst nevarne spolnosti in pomoč, kako lahko epidemijo omejimo, kakšne so preventive. Raziskava je bila izvedena leta 1992 in je temeljila na 4820 anketirancih (Bozon in Leridon 1996).

Bozon definira štiri različne seksualne generacije (Bozon in Leridon 1996, 157–158):

1. Prva tako imenovana »baby boom« generacija je značilna za 60. leta prejšnjega stoletja. V tem obdobju zasledimo visoko stopnjo rodnosti in visok delež porok, spolnost je predstavljena kot tabu.
2. Sledi generacija po letu 1960, ki označuje konec »baby boom« generacije ter povečanje zaposlovanja žensk. Kontracepcija še vedno ni bila dostopna, vendar pa je mogoče opaziti porast spolnih odnosov pred poroko.
3. Sledi generacija po letu 1970, ki so jo zaznamovali visok porast kontracepcije, upad porok in porast števila ločitev.
4. Četrta generacija nastopi po letu 1980, kjer je mogoče opaziti postopno zmanjševanje razlik med spoloma, gre za generacijo, ki velik delež svojega življenja nameni izobrazbi in se sooči z resnimi težavami zaposlovanja na trgu delovne sile. Posamezniki te generacije vstopajo v partnerstvo precej pozno v primerjavi s prejšnjimi generacijami, kontracepcija postane dostopna vsem, še vedno upada število porok in narašča število nezakonskih zvez. To generacijo zaznamuje tudi pojav aidsa (Bozon in Leridon 1996, 157–158).

³ Raziskava ACSF oziroma *Analys des comportements seexuels en France: Analysis of sexual behaviour in France* (Bozon 1996).

Seksualne generacije se med seboj razlikujejo, raziskava ACSF je bila tako izvedena na primerjavi treh generacij⁴.

Ključne ugotovitve (Bozon in Leridon 1996):

- večje razlike je mogoče opaziti pri ženski populaciji pri seksualnih izkušnjah skozi generacije;
- rezultati raziskave kažejo, da je med letoma 1922 in 1941 le četrtina žensk do 18. leta imela prvo spolno izkušnjo in do 23. leta še vedno četrtina žensk prve spolne izkušnje ni imela. Med letoma 1956 in 1973 se lestvica pomika nižje: do 16. leta je imelo prvi spolni odnos četrtina žensk in ostale tri četrtine do 19. leta, takšnega drastičnega padca pri moški populaciji raziskava ni zaznala;
- ženske imajo starejše spolne partnerje, enako velja za 40 % moške populacije;
- v starejših generacijah je en od desetih moških imel prvi spolni odnos s prostitutko, kar se je povsem izgubilo v mlajših povojnih generacijah;
- ženske, rojene pred letom 1937, so imele v večini prvi spolni odnos na dan poroke, po letu 1945 je imela polovica žensk spolne odnose že pred poroko, samo 22 % moških je vstopilo v zakon brez spolnega odnosa;
- prenos informacij o spolnosti v družini je bil v starejši in prehodni generaciji 8 % pri moških in 10 % pri ženskah, v mlajših generacijah se te številke povečajo na 21 % in 29 %, kar je povezano s kontracepcijo;
- nižja starost posameznika pri prvem spolnem odnosu v večini naznanja večje število seksualnih partnerjev;
- nizka starost pri prvem spolnem odnosu pri ženskah nakazuje zgodnejši vstop v partnersko razmerje, za moške prvi spolni odnos ni nujno povezan s partnerstvom;
- v povprečju imajo tisti posamezniki, ki imajo prvi spolni odnos zgodaj v svojem življenju, pogostejše spolne odnose kot tisti, ki imajo prvi spolni odnos kasneje;
- moč je opaziti tudi porast seksualnih partnerjev, tako pri moških kot pri ženskah, pojavlja se vedno več spolnih praks;
- prvi spolni odnos oblikuje posameznikovo nadaljnje razumevanje socialnega in spolnega življenja;

⁴ Raziskava je bila izvedena na treh generacijah: starejša generacija 1922–1943, prehodna generacija 1944–1956 in mlajša generacija 1957–1973 (Bozon in Leridon 1996, 149).

- povprečna starost pri prvem spolnem odnosu pri ženski je 18 let in pri moškem 17 let;
- nižanje starosti ob prvem spolnem odnosu je moč opaziti bolj pri ženskah v povojnih generacijah in s tem povezano emancipacijo žensk in liberalizacijo kontracepcije;
- razlike med spoloma so še vedno prisotne;
- pri ženskah so emocije pomembnejši dejavnik pri vstopu v prvi spolni odnos kot pri moškem;
- skozi življenje imajo moški v povprečju več partnerjev kot ženske, v povprečju 11 partneric zamenjajo moški in 3,3 partnerje ženske;
- za tri četrtine anketirancev je moška masturbacija sprejemljiva, moška populacija je enakega mnenja glede ženske masturbacije, a presenetljivo ženske težje sprejemajo žensko masturbacijo;
- ženske so bolj nagnjene k tradicionalnim vrednotam, se bolj emocionalno vpletejo v razmerje, so bolj tolerantne do homoseksualnosti in imajo pozitivnejši odnos do preventivnih strategij (Bozon in Leridon 1996).

5.2.2 Raziskava v Zahodni Nemčiji (Changes in adolescents' sexuality between 1970 and 1990 in West-Germany)

Raziskava Schmidta in Zeitzchelove Changes in adolescent's sexuality between 1970 and 1990 in West-Germany je bila izvedena med 1970 in 1990, namen je bil ugotoviti vedenje mladih v razponu 20 let. Anketa je bila izvedena med 16- in 17-letniki (Schmidt in drugi 1994).

Ključne ugotovitve (Schmidt in drugi 1994):

- med leti ni opaziti večjih sprememb, razlike pri nižanju starosti ob prvem spolnem odnosu se stopnjujejo do 80. let;
- med leti je mogoče opaziti rahel upad med pogostostjo masturbacije;
- fantje so manj spolno dejavni kot v 70. letih, pri ženskah je razlika zanemarljiva;
- pri obeh spolih je skozi leta opaziti upad števila partnerjev;
- moški pogosteje izražajo čustva;
- v 90. letih se kot motiv za prvi spolni odnos pogosteje kot v 70. letih pojavlja zaljubljenost in ljubezen;
- v 90. letih je opaziti bolj sproščeno vzdušje glede spolnosti med družinskimi člani;

- rezultati kažejo konstanto, lahko bi rekli, da večjih razlik ni mogoče zaslediti, le nekakšno izenačenje standardov med spoloma.

5.2.3 Finska raziskava: Spolno življenje v 20. stoletju (Sexual lifestyles in the twentieth century: a research study)

Raziskava temelji na približno 200 biografijah med odraslimi na Finskem med letoma 1960 in 1980 (Haavio - Mannila in drugi 2002).

Avtor biografije razdeli vprašane na tri generacije:

- Zadržana generacija (restraint), rojena med 1917–36: patriarhalna družba je regulirala seksualno vedenje in sankcionirala obnašanja, ki so ogrožala družbeni mir, tukaj je mišljena spolnost, ki ni bila namenjena reprodukciji in ženski spolni avtonomiji. Kontracepcija ni bila široko dostopna.
- Generacija spolne revolucije, rojena med leti 1937–56: ta generacija je imela več spolnih odnosov zunaj zakonske zveze, več ločitev in več spolnih tehnik, vedno več gibanj za enakost med spoloma.
- Generacija enakosti med spoloma, rojena med 1957–73: razlike med spoloma še vedno ostajajo, vendar manj opazne kot v prejšnjih generacijah. Vedenje ni več tako koherentno, povečuje se stopnja individualizma in liberalizacije (Haavio - Mannila in drugi 2002, 7).

Ključne ugotovitve:

- pri starejših generacijah je bil užitek v seksu moška pravica, a sčasoma ni bil več vprašljiv tudi ženski užitek, tudi pri masturbaciji; biografije kažejo, da se je v zadržani generaciji o masturbaciji bolj malo govorilo in prakticiralo, posebno med ženskami, sčasoma je masturbacija postala način učenja in spoznavanja lastnega telesa, še posebno v mlajših ženskih generacijah;
- prvi spolni odnos je pomembna prelomna točka v posameznikovem spolnem življenju, je simbol odraščanja, vstopa v odraslost;
- prvi spolni odnosi v povprečju se dogajajo vsaj dve leti prej kot desetletje nazaj;

- v 70. letih prejšnjega stoletja je 20 % žensk imelo prvi spolni odnos pred 16. letom in vsaj polovica pred 18. letom; pred 70. leti je bila starost pri prvem spolnem odnosu višja, po letu 1980 so razlike med spoloma skoraj popolnoma izginile;
- en od štirih moških in žensk v zadržani generaciji je imelo prvi spolni odnos z osebo, s katero so bile že poročene; ena od desetih žensk je imela prvi spolni odnos z možem v generaciji seksualne revolucije, v generaciji enakosti pa so v večini imeli spolne odnose že pred poroko;
- avtobiografije so se zelo spremenile iz generacije v generacijo;
- danes sta seksualni užitek in orgazem pomembna pri razmerju;
- monogamija predstavlja ideal, je še vedno kulturno najbolj cenjen in vrednoten način življenja;
- raziskovanje je postalo stil življenja, posebno po drugi svetovni vojni in po seksualni revoluciji;
- dinamika v spolnosti se je radikalno spremenila skozi tri generacije;
- nezvestoba je predstavljena kot nekaj nemoralnega, ki posledično razdre razmerje;
- spolnost je postala individualna izbira življenjskega stila, ločeno od poroke in zakonskega življenja;
- za generacijo seksualne revolucije je spolnost postala nekaj, kar osvobaja in je vir užitka (Haavio - Mannila in drugi 2002).

Tabela 5.3: Medgeneracijske razlike v spolnosti

Generacija	Zadržana	Generacija revolucije	Generacija enakosti
Spolnost je	Obveza	Užitek	Orodje samorealizacije
Vloga moškega, spolnost moškega	Osnova življenja	Osnova življenja	Bližina, osnova življenja
Vloga ženske, spolnost ženske	Razočaranje	Cona svobode, bližina	Bližina, osnova življenja
Nezvestoba je upravičena	Z okoliščinami	Z užitkom in s strastjo	S psihološkimi lastnostmi

Vir: Haavio - Mannila in drugi (2002, 191).

5.2.4 Ameriška raziskava: Družbena organizacija spolnosti, spolne prakse v ZDA (The social organization of sexuality: Sexual practices in the United States)

Ameriška raziskava je bila izvedena leta 1992 in temelji na približno 3500 respondentih (Laumann in drugi 2000).

Ključne ugotovitve:

- frekvenca masturbacije se niža v stabilnem razmerju;
- masturbacija je pogostejša med višje izobraženimi – pri 80 % moških, ki so zaključili več kot srednjo šolo; med nižje izobraženimi pri 45 % v zadnjem letu (pri ženskah pa 60 % in 25 %);
- 80 % moških in 60 % žensk med masturbacijo doživi orgazem;
- za vaginalni spolni odnos bi lahko rekli, da je skoraj univerzalna tehnika heteroseksualcev;
- analni seks ni štet med redne spolne prakse, a ga je preizkusila vsaj ena četrtna moških in ena petina žensk;
- veliko število mladih se poda v spolnost brez pridobljenega znanja;
- moški imajo v povprečju več spolnih partnerjev kot ženske;
- 46 % moških in 57 % žensk je imelo prvi spolni odnos pred 18. letom;
- starostna meja ob prvem spolnem odnosu se niža, v povprečju so ženske mlajše;
- 90 % moških ima pri 20–24 letih prvi spolni odnos, 74 % žensk je imelo prvi spolni odnos do 19. leta;
- povečuje se tudi stopnja števila partnerjev, najbolj opazno pri ženskah;
- večina žensk starejših generacij so prvi spolni odnos doživele na poročno noč;
- motivi za prvi spolni odnos so bili: pri 50 % moških zanimanje, pri eni četrtni čustva do partnerja, pri 50 % žensk čustva do partnerja in pri malo manj kot četrtni zanimanje, fizično poželenje je bil motiv pri 3 % žensk in 12 % moških;
- upad s 45 % na 5 % pri ženskah mlajših generacij pri odgovoru, da je bil prvi spolni odnos na poročno noč, pri moških je upad s 17 % na 2 %;
- večina žensk je bila v svojega prvega spolnega partnerja zaljubljena, za moške to ne velja;
- večina je zelo zadovoljnih s svojim spolnim življenjem v monogamni zvezi, tako fizično kot čustveno;

- tveganje za spolno prenosljivo bolezen narašča z višjim številom spolnih partnerjev;
- 50 % anketirancev vedno uporablja zaščito, medtem ko skoraj tretjina zaščite ne uporabi nikoli z novim partnerjem (Laumann in drugi 2000).

5.2.5 Mednarodna raziskava: Spolno vedenje študentov (Sexual and affective behaviour of students: An international research)

Raziskava je potekala skozi triletno periodo, podatke so zbirali med letoma 2000 in 2003 v devetih državah sveta: Avstraliji, Bolgariji, Franciji, Italiji, na Japonskem, Poljskem, v Romuniji, Rusiji in Združenih državah Amerike (Billari in drugi 2007).

Ključne ugotovitve (Billari in drugi 2007):

- socialne norme se med državami razlikujejo, opazajo se razlike med spoloma: v Italiji so moški bolj previdni kot ženske, v Avstraliji ravno obratno, na Norveškem pa razlike med spoloma skoraj ni;
- v vzhodni Evropi ženske kasneje vstopajo na področje spolnosti v primerjavi z moškimi, rezultati kažejo obstoj tradicionalnih dvojnih meril med spoloma, med drugimi državami večjih razlik med spoloma ni opaziti;
- v povprečju imajo v vseh državah okrog 18. leta prvi spolni odnos, izstopata Japonska in Poljska, kjer se ta meja pomakne višje;
- bolj izobraženi študenti vstopijo v spolnost kasneje, kažejo rezultati, izjema je v Franciji;
- razlike med državami opazimo: moški in ženske iz Bolgarije in Francije imajo prvi spolni odnos prej kot Italijani, Japonci in Poljaki pa imajo prvi spolni odnos kasneje kot Italijani;
- različne variable vplivajo na posameznikovo seksualno obnašanje, še posebej družina, ki preda informacije, norme, kontrolo in emocionalno podporo;
- posameznikovo obnašanje in vrednote vplivajo na starost prvega spolnega odnosa, prav tako kot izobrazba in vera;
- statistika kaže, da imajo moški prej prvi spolni odnos, ženske pa imajo prej prvo resno razmerje;
- vpliv vere je predvsem viden na Poljskem in v Italiji, kjer je vidno, da kasneje vstopajo v resno razmerje in prvi spolni odnos;

- permisivna vzgoja povečuje tveganje prvega resnega razmerja;
- pozitivna percepcija posameznikovega telesa zniža starost za prvo resno razmerje in prvi spolni odnos, razen na Japonskem;
- polovica italijanskih študentov, tretjina japonskih in poljskih je dobro informiranih o spolno prenosljivih boleznih, medtem ko je v Bolgariji, Romuniji in Rusiji dobro obveščenih le malo več kot desetina študentov. Pri študentkah pa je večina slabo obveščenih ali pa imajo napačne informacije, kar najbolj opazimo pri državah Romunije, Rusije in Poljske, najbolj izobražene pa so japonske študentke;
- spolno prenosljive bolezni so povezane s spolnim vedenjem in velikokrat z nezvestobo, s prostitucijo in homoseksualnostjo, na tvegano vedenje vpliva tudi prenos informacij (starši, znanci);
- tvegano vedenje je bolj opazno v vzhodni Evropi, vidne so tudi razlike med spoloma, kjer je tveganje v večini bolj značilno za moški spol;
- znanje je velik dejavnik, ki vpliva na tvegano vedenje;
- primerjava vseh devetih držav kaže, da če je pobudnik prvega spolnega odnosa ženska, v večini moški nemudoma privolijo v spolni odnos, če pa je pobudnik moški, večina žensk privoli v Avstraliji, na Japonskem in v Franciji, vendar je ta številka dosti nižja. V Avstraliji je več pobudnikov ženskega spola (ena od treh žensk), v Združenih državah je odstotek približno enak, medtem ko je v ostalih državah moški delež pobudnikov skoraj dvakrat večji od ženskih pobudnic, na Japonskem je le 7 % ženskih pobudnic (Billari in drugi 2007).

5.2.6 Longitudinalna raziskava v Veliki Britaniji: Nacionalna raziskava o spolnem vedenju in življenjskem stilu (The national survey of sexual attitudes and lifestyles)

Longitudinalna raziskava na območju Velike Britanije velja za eno izmed večjih in detajlnih znanstvenih študij na področju spolnosti. Nacionalna raziskava je bila izvedena že trikrat, v letih 1990–1991, 1999–2001 in 2010–2012. Raziskave so omogočile pridobitev informacij za oblikovanje novih zdravstvenih politik v Veliki Britaniji, med drugim oblikovanje preventivnih strategij s HIV-okužbami, oblikovanje strategij proti najstniškim zanositvam, oblikovanje preventivnih strategij proti spolno prenosljivim boleznim, spodbujanje znanja o spolnosti in še veliko drugih (Natsal 2015).

Ključne ugotovitve (Natsal 2015):

- več kot 50 % žensk je živelo z moškim pred poroko proti koncu 80. let prejšnjega stoletja, v 70. letih le 7 %;
- število nezakonskih otrok je naraslo – v leta 1980 je bilo 12 %, v letu 1988 pa 25 %; za ženske pred dvajsetim letom starosti je odstotek precej višji, in sicer 82;
- močan porast števila ločitev, kjer se na vsakih 10 parov štirje pari ločijo;
- premiki na področju homoseksualnosti pa so med 80. in 90. leti prejšnjega stoletja zaradi epidemije aidsa postali bolj negativni (62 % v letu 1983 za cenzuro homoseksualnih vedenj, ta številka v je letu 1987 porasla na 74 %);
- spremembe opazimo na področju razumevanja družine, notranje organizacije družine, ki so posledice rasnih, etničnih in religioznih dejavnikov, spremembe na področju razreda znotraj družine, spremembe življenjskega poteka posameznika znotraj družine in spremembe med generacijami;
- oblikovali so se novi tipi družin, nezakonska partnerstva, enostarševske družine, lezbične in gejevske družine, oblikovali so se novi tipi in vzorci znotraj družin, ki odstopajo od tradicionalnih;
- v 90. letih so opazili porast homoseksualnih izkušenj, v zadnjem desetletju so opazili, da so homoseksualne izkušnje v porastu pri ženskah;
- 60 % udeležencev je s svojim spolnim življenjem zadovoljnih;
- med najpogostejšimi spolno prenosljivimi boleznimi je HPV (Humani papilomski virus), sledi ji klamidija;
- spolno prenosljive bolezni so se pojavljale pogosteje pri udeležencih z večjim številom spolnih partnerjev (Natsal 2015).

5.3 Povzetek raziskav

Kakšno znanje pridobimo z raziskavami na področju spolnosti? Pomagajo nam pri oblikovanju družbene realnosti, a vendar je to znanje omejeno (Ericksen 1999, 223). Upad tradicionalnih vrednot in liberalizacija na področju spolnosti v zadnjih 30 letih kažeta pozitiven vpliv na razumevanje spolnosti (Haavio - Mannila in drugi 2002, 7), spremembe iz enega v drug kontekst so oblikovale še večje razlike med ženskimi generacijami, bolj kot med generacijami moških. Leta vstopa v prvi spolni odnos se tako za ženske generacije drastično

spremenijo (Bozon in Leridon 1996, 158). Raziskave ACSF-ja so pokazale veliko spremembo v zadnjih petdesetih letih, kjer je drastično padla starost, posebno pri ženskah ob prvem spolnem odnosu. Še vedo so razlike med spoloma, kar se tiče doživljanja prvega spolnega odnosa, kjer je pri ženskah bolj povezan z emocijami kot pri moških (Bozon in Leridon 1996, 172).

S primerjavo rezultatov različnih analiz opazimo številne skupne točke na področju sodobne spolnosti. Rezultati so pokazali, da ima prvi spolni odnos velik vpliv na nadaljnje doživljanje in dožemanje spolnosti (Haavio - Mannila in drugi 2002). Skozi generacije opazamo nižanje starostne meje ob prvem spolnem odnosu (Bozon in Leridon 1996; Lauman in drugi 2000; Bernik in Klavs 2011), ki je še bolj očitna pri ženskah, s tem povezano liberalizacijo in emancipacijo žensk. Nižja starost pri prvem spolnem odnosu je opazna po seksualni revoluciji, pri obeh spolih, a veliko bolj opazna za ženski spol. Povprečna starost ob prvem spolnem odnosu je 18 let, vendar opazamo trend nižanja starosti. Razlike so še vedno opazne pri doživljanju spolnosti med spoloma, če se dotaknemo motiva za prvi spolni odnos, je za večino žensk najbolj pomemben motiv zaljubljenost, za večino moških pa radovednost (Schmidt in drugi 1994; Lauman in drugi 2000; Bernik in Klavs 2011). Pomembni dejavniki odločitve za prvi spolni odnos so čustva ter samo dožemanje spolnosti, opazijo se razlike med spoloma in med generacijami. Boljše finančno stanje, višja izobrazba in verovanje vplivajo na višjo starost ob vstopu v prvi spolni odnos (Modic 2002; Billari in drugi 2007).

Novejše raziskave o spolnosti v zahodnem svetu prikazujejo, da je spolna revolucija imela drugačen potek kot druge družbene revolucije. Sigusch pravi, da se je konec 20. stoletja začela »neoseksualna revolucija«, tako imenovani proces razgradnje seksualnosti, ki je ustvaril do sedaj neimenovane razsežnosti in intimne odnose (Sigusch v Bernik in Klavs 2011, 14).

Na percepcijo spolnosti vpliva okolica, v kateri živimo, posebno vlogo imajo družina in vrstniki. Vedno bolj odprt odnos staršev do spolnosti vpliva na pozitiven odnos posameznikovega razumevanja spolnosti (Schmidt in drugi 1994, 504–510). Opazamo, da postopoma izginjajo predsodki starejših generacij, prav tako dvojna merila med spoloma, kar je še posebej vidno po drugi svetovni vojni z emancipacijo žensk in s tem povezano seksualno revolucijo, ki je omogočila več govora o spolnosti javno in v zasebnem življenju

posameznika. Percepcija spolnosti se skozi generacije spreminja, spolnost je postala odprta družbena tema.

Opažamo spremembe na področju vrednot, kjer vedno bolj cenjene vrednote postajajo zaupanje, spoštovanje med partnerjema in monogamija oziroma ekskluzivnost v partnerskem odnosu. Monogamija v sodobnih družbah predstavlja družbeni ideal (Bozon in Leridon 1996; Modic 2002; Haavio - Mannila in drugi 2002).

Povečuje se število partnerskih zvez, posamezniki vedno bolj eksperimentirajo in raziskujejo nove oblike spolnosti. V starejših generacijah je partnerska zveza oziroma zakonski stan pomenil dokončno izbiro dosmrtnega partnerja, sedaj pa so razmerja postala veliko bolj fluidna. Posamezniki pogosteje menjujejo partnerje in tudi poroka ne pomeni več dosmrtnega partnerja. Še vedno pa največ spolnosti poteka v okvirih partnerskih zvez. Spolnost izven partnerskega razmerja ne predstavlja nekaj nemoralnega, temveč čisto običajno spolno prakso. Moški imajo še vedno v povprečju več spolnih partnerjev kot ženske, vendar se je po seksualni revoluciji povečalo število spolnih partnerjev tudi za ženski spol. Pred ustalitvijo in poroko vedno več posameznikov raziskuje in odkriva možnosti potencialnih partnerjev. Pomemben vir informacij za posameznika o spolnosti so vrstniki, družina ter različni mediji.

Spolnost je sčasoma postala tudi ženska pravica, vedno bolj se poudarja pomembnost ženskega orgazma, pred tem je imel stransko vlogo, samoumeven je bil samo moški orgazem.. Moški imajo prvi spolni odnos prej kot ženske, na drugi strani pa ženske prej kot moški stopijo v resno intimno razmerje. Postopoma med generacijami opažamo porast spolnosti pred poroko, ki je še posebej ključnega pomena za ženske. Spolnost pred poroko je postala nekaj običajnega, h kateri je pripomogla tudi globalizacija kontracepcije. Kontracepcija je omogočila ženskam nadzor nad lastnimi telesi in s tem regulacijo družinskega življenja.

Vaginalni spolni odnos se prikazuje kot univerzalen, seveda se posamezniki poslužujejo tudi novejših praks, a vaginalni spolni odnos še vedno predstavlja center spolnega akta.

Spolni užitek je postajal vedno bolj cenjen in pomemben, centralen za razmerje in družinsko življenje (Ericksen 1999, 37). Raziskave potrjujejo tudi porast tveganega spolnega vedenja, kjer se tvegano vedenje povečuje s porastom števila partnerjev. Bolj izobraženi posamezniki se kasneje odločijo za prvi spolni odnos. Narašča število nezakonskih otrok in število ločitev,

opazamo pa tudi manj porok, odpirajo se novi prostori, nove oblike razmerij, spolnih praks in življenjskih stilov.

6 Empirični del

V empiričnem delu bom podrobneje raziskala vprašanja magistrskega dela, ki sem si jih zastavila že na začetku:

RV1: Ali so spremembe na področju spolnosti bolj opazne na ravni stališč ali na ravni seksualnih praks?

RV 2: Kakšni so vzorci sprememb na področju spolnosti v sodobnih zahodnih družbah?

RV 3: Ali obstajajo razlike v spolnem vedenju in percepciji spolnosti med spoloma?

Namen je raziskati percepcijo spolnosti med populacijo, staro od 20 do 30 let. Rezultate fokusnih skupin bom primerjala s ključnimi ugotovitvami nacionalnih raziskav, ki sem jih analizirala v teoretičnem delu naloge.

6.1 Metodološki okvir in izvedba fokusnih skupin

S pomočjo fokusnih skupin sem analizirala percepcijo spolnosti med mladimi. Ker je cilj magistrskega dela percepcija spolnosti med mladimi, sem se odločila za vzorec udeležencev izbrati skupino mladih, starih od 20 do 30 let. Empirični del raziskave je bil izveden v februarju in marcu leta 2015. Teoretski okvir sem podkrepila s kvalitativno metodo fokusne skupine. Izvedba je potekala v štirih fokusnih skupinah, skupno 20 posameznikov, ločenih v dve ženski in dve moški fokusni skupini. Skupine sem ločila po spolu zaradi pridobitve avtentičnih podatkov, ki v mešani skupini ne bi bile mogoče zaradi možnosti ustvarjanja neprijetnega okolja, v katerem je potekal intervju.

V povprečju smo porabili eno uro časa na fokusno skupino. Intervjuje sem izvajala s pomočjo asistentke, ki je sproti beležila odgovore posameznih udeležencev, da pri transkripciji ne bi izgubili sledljivosti odgovorov. Vprašalnik je obsegal dvajset vprašanj (glej prilogo).

V družboslovju velja pravilo, da za kakovostne rezultate zadostuje od tri do pet fokusnih skupin, saj pri nadaljnjih izvedbah težko pridobimo nove informacije (Morgan v Švab 2010,

70). Pomembna je točka saturacije, po kateri več ne pridobimo novih informacij, oziroma se odgovori na zastavljena vprašanja ponavljajo (Švab 2010, 70). Fokusna skupina predstavlja primer skupinskega intervjuja, ki se fokusira na določeno temo, uporablja se kot samostojna metoda kvalitativnega raziskovanja, katere namen je zbrati izkušnje in percepcije posameznikov na področju spolnosti.

V vsaki fokusni skupini je sodelovalo pet udeležencev oziroma udeleženk. S tem smo želeli omogočiti raznolikost mnenj, ki je za fokusne skupine ključnega pomena (Litoseliti, Kruger in Casey v Švab 2010). Fokusne skupine so bile manjše zaradi teme, o kateri je potekala razprava, saj smo želeli ustvariti prijetno okolje, kjer bi pridobili najbolj pristne odgovore.

Vzorčenje je potekalo po metodi snežne kepe, udeležence in udeleženke sem pridobila preko socialnih omrežij, kjer sem na kratko predstavila namen raziskave, da so se posamezniki lahko odločili, ali bodo sodelovali ali ne.

S pridobitvijo soglasij udeležencev so bile fokusne skupine snemane z diktafonom. Empirično gradivo sem nato transkribirala. Transkribirano besedilo sem razčlenila na posamezna področja. S postopkom odprtega kodiranja sem posameznim delom transkripcije pripisala pojme, ki sem jih nato združila v posamezne kategorije. Sledil je postopek konceptualizacije, združevanja sorodnih pojmov, različne stavke sem pripisala sorodnim kategorijam (Mesec 1998). Pojme sem združila v kategorije: lastnosti ter percepcija spolnosti in prvi spolni odnos, intimna razmerja in partnerstvo, ter vrednote in spolno vedenje. Kategorijam sem nato poiskala teoretičen okvir, jih analizirala in interpretirala.

6.2 Opis vzorca

V okviru raziskave sem zbrala štiri fokusne skupine, v katerih je sodelovalo deset udeleženk in deset udeležencev. Povprečna starost sodelujočih v raziskavi je bila 24,7 leta, povprečna starost žensk je bila 24,4 leta in povprečna starost moških udeležencev 24,9 leta. Glede na stopnjo izobrazbe je bil vzorec razpršen (8 udeležencev je imelo zaključeno V. stopnjo izobrazbe, 2 udeleženca 6/I, 9 udeležencev 6/II in 1 udeleženec VIII/1 stopnjo izobrazbe). Kraj bivanja udeležencev je bila Ljubljana z okolico (14 udeležencev prihaja iz mesta, 6 iz primestnih naselij). Vzorec je zajemal 7 samskih oseb in 13 udeležencev v partnerskem

razmerju. Glede na spolno usmerjenost se je 17 udeležencev opredelilo kot heteroseksualnih, ena kot biseksualna in dve kot homoseksualni.

6.3 Interpretacija rezultatov

Raziskava je temeljila na dvajsetih vprašanjih (glej prilogo), ki so se dotikala področja spolnosti, prvega spolnega odnosa, partnerskega razmerja, spolnega vedenja in vrednot ter različnih predstav o spolnosti. Z raziskavo smo iskali odgovore na postavljena raziskovalna vprašanja.

Zanimali so me posamezne značilnosti razumevanja spolnosti, prisotni imperativi in diskurzi percepcije današnje mladine, kakšno vlogo predstavlja razmerje, spolni odnos, katere so pomembne vrednote in kaj njim predstavlja spolnost v razmerju ali izven razmerja. Zanimalo me je, v kolikšni meri so še vedno prisotne tradicionalne vrednote na področju spolnosti, saj je sekundarna analiza prejšnjih raziskav pokazala oddaljevanje od tradicionalne kulture, vendar še vedno prikazovala obstoj nekaterih tradicionalnih vrednot v okviru permisivne kulture.

6.3.1 Percepcija spolnosti in prvega spolnega odnosa

Analiza fokusnih skupin je pokazala, da za večino udeležencev spolnost predstavlja vse, kar je povezano s spolnim aktom, z intimnostjo ter užitkom. Odgovori se med spoloma bistveno ne razlikujejo. Spolnost je predstavljena kot spolno dejanje oziroma akt in z njim povezane asociacije in prakse. Spolnost predstavlja pomemben del posameznikovega življenja:

»Vsako spolno dejanje, mislim vse, kar je povezano s tem.« (Justin, 26)

»Ja, spolnost je pomemben del zveze in tudi pomemben del življenja nasploh, ni nujno vezano na partnerstvo. Predstavlja nek užitek za posameznika in daje globlji pomen zvezi.« (Miša, 28)

»Vse, kar je povezano s seksom. To nekak zajema vse, od predigre, razmerja, telesa, raziskovanja samega sebe. Dost bolj iziveto področje današnjih generacij, ker je postala povezana z užitkom.« (Jana, 29)

»Spolnost predstavlja užitek, vse, kar je povezano s spolnim odnosom, ne samo spolni akt, kot samo po sebi.« (Kristjan, 20)

Spolnost je razumljena v okviru sodobnega diskurza, ki temelji na permissivni kulturi in se razlikuje od tradicionalnih diskurzov, kjer je bila spolnost razumljena kot tabu tema, potisnjena v ozadje in izven dosega javnosti. Razumljena je v kontekstu užitka in se ne navezuje več izključno na reprodukcijo, ne predstavlja več dolžnosti ženske, da bi zadovoljila potrebe moškega, temveč je videna kot užitek, ki predstavlja odkrivanje samega sebe in je pomemben del posameznikovega življenja.

Percepcija spolnosti se razlikuje med spoloma, moški si spolnost predstavljajo bolj v povezavi s spolnim aktom, ženske pa spolnost pogosto povezujejo z razmerjem. To ne nakazuje tradicionalnega razmišljanja udeležencev, temveč spolnost prikazuje unikatne podobe percepcije spolnosti, ki je za nežnejši spol dostikrat povezana s samim partnerskim razmerjem:

»Eden pomembnih delov v partnerstvu.« (Ema, 26)

Spolnost predstavlja vsem udeležencem pomemben del življenja, pri katerem naj bi ključni pomen predstavljala zrelost – posameznik naj bi bil dovolj zrel, ko postane spolno dejaven, vendar pa to ne pomeni, da se za to ne odločijo že prej. Dozorelost ne predstavlja predpogoja za spolnost, je pa zaželena:

»No ja, k si dost zreu, sam se kdo že prej spusti v to.« (Mike, 30)

»Pa mislim, da je čist odvisn od posameznika, sam moraš bit pa dovolj zrel, sam v večini mislm, da se prej v to spustijo, saj če gledam s svojga zornga kota, ne bi blo nč narobe, če bi počakala, sam je blo lepo, ne glede na to.« (Vita, 24)

Spolna dozorelost ni določljiva, je za vsakega posameznika unikatna in specifična, kar nakazujejo tudi razlogi za prvi spolni odnos. Najpogostejši motivi za prvi spolni odnos se navezujejo na radovednost in zaljubljenost:

»Ja, pomoje so res različni razlogi, za tipe zih prej radovednost, al pa da bi bli kul, za punce prej zaljubljenost« (Klemen, 22).

»Dost nate vplivajo tvoji prijatli, pr men je blo tko, k sm se v to spustila smo zard tega, k so že vsi okrog mene to počel. K si mlad, znaš včasih prej podležt pritiskom družbe, k gledam za nazaj, drgač pa mislm, da tisti, k počakajo, se zato odločjo zarad neke ljubezni.« (Tara, 24)

»Pomoje radovednost, k je tok govora o tem okrog tebe in pol hočjo probat, saj za moške je tko, pr ženskah pa prej mislm, da so razlogi, k bi rade mele resno zvezo, pa če s tem zravn pride spolni odnos, je pol tko.« (Justin, 26)

Percepcija spolnosti se med spoloma razlikuje in je izražena še posebej pri motivih odločitve za prvi spolni odnos. Vidiki spolnosti so za udeležence odvisni od družbene interpretacije, še vedno lahko zaznamo tradicionalne okvire. Ženske večinoma spolnost povezujejo z ljubeznijo in s partnerstvom, za moške pa je spolnost bolj povezana z radovednostjo in s spolnim izkustvom.

6.3.2 Partnerstvo in spolnost

Udeleženci praviloma spolnost umeščajo v partnersko razmerje, a opažajo porast spolnosti in novih spolnih izkušenj tudi izven partnerskega razmerja:

»Če gledam s svoje strani, je glih pol pol, je pomembn del razmerja, ampak tud če nisi v razmerju, men se to ne zdi nč tazga, itak je zdej vedno več seksa za eno noč pa tko, pa odprtih razmerji, če ti tud to odgovarja, zakaj pa ne, važn je, da si previdn.« (Marta, 21)

»Ja, v razmerju, mogoče zdej v mlajši generaciji, da se povečuje stopna spolnosti tud izven razmerja, ampak definitivn več v razmerju.« (Mike, 30)

Spolnost ima pomembno vlogo pri poglobljanju in nadgrajevanju partnerskega razmerja:

»Ja, definitivno, s tem poglobiš razmerje, maš eno posebno vez, k jo z drugim človekom nimaš.« (Miša, 28)

Večina udeležencev spolnost povezuje s stabilnim partnerskim razmerjem, a ne nasprotujejo spolnosti tudi izven razmerja. To nakazuje na liberalne poglede na samo spolnost, vendar pa ima spolnost znotraj razmerja večjo emocionalno vrednost:

»Je dost lepš, pa ma večji pomen, k si v razmerju, ampak v teh cajtih je vedno več one night standov.« (Vita, 24)

Seks za eno noč se udeležencem ne zdi nemoralen, vendar pa ima v nasprotju s tem seks, ki je vezan na partnerstvo, večjo vrednost. Spolnost v razmerju je povezana z emocijami in je tako bolj cenjena. Seks za eno noč predstavlja užitek, spontano oziroma priložnostno prakso, ki se

je poslužujejo nekateri in je ne obsojajo. Še vedno pa spolnost v povezavi s partnerstvom predstavlja večje zadovoljstvo za posameznika:

»Ja, definitivno, s tem poglobiš razmerje, maš eno posebno vez, k jo z drugim človekom nimaš.« (Miša, 28)

»Ja, sigurno, brez tega ne deluje razmerje.« (Svetlana, 27)

Spolnost predstavlja pomemben del partnerskega razmerja, vendar pa je za dobro partnersko razmerje pomembnih več dejavnikov. Udeleženci so se najbolj osredotočili na štiri, in sicer spoštovanje, zaupanje, varnost in ljubezen:

»Tud kemija more bit, v štartu. Privlačnost je dovolj za začetek, pol pa ljubezen, iz tega sledi spoštovanje in zaupanje, pa seveda tud varnost.« (Ema, 26)

»Ja, zadovoljstvo, da sta zavezana en drugmu, pa spoštovanje, itak. Za dobro razmerje more vse kokr tok štimat, morta bit partnerja zadovolna.« (Tim, 25)

»Najpomembnejše je zaupanje in spoštovanje med partnerjema, k zaljubljenost z leti mine, pol ostanš sam navezan na nekoga.« (Kristjan, 20)

Pomembno je, da se motivi za dobro partnersko razmerje dopolnjujejo, za dobro partnersko razmerje ne zadostuje samo ena komponenta, temveč sobivanje več teh:

»Pa da sta oba zadovolna na vseh področjih, vse more klapat, če ne, ne gre.« (Bor, 21)

Seveda pomembno vrednost v partnerskem razmerju prinašata tudi spolnost in intenzivnost spolnih odnosov, vendar pa intenzivnost ni povezana z zadovoljstvom v razmerju, dokler je prisotna:

»Vpliva, na začetku razmerja so bolj pogosti, k se še tok ne poznaš.« (Bor, 21)

»Ja, pol je pa z leti vedno manj, sam more bit intenzivnost vsaj tok pogosta, da sta oba zadovolna.« (Miha, 24)

Spolnost je pozicionirana v okvir resne partnerske zveze, je generičnega pomena za uspešno partnerstvo. Uspešno partnerstvo je povezano s komunikacijo in z deljenjem osebnih izkušenj in želja:

»Komunikacija je pomembna, morš se v razmerju pogovarjat o vseh stvareh, če ne, to ne funkcionira glih najbolj. Pa da veš, kake želje ma partner.« (Jan, 29)

Udeleženci prikazujejo prisotnost refleksivnega partnerstva, ki temelji na zadovoljevanju lastnih potreb v razmerju, kot tudi zadovoljitev potreb partnerja. Oba partnerja sta v razmerju avtonomna in vezana en na drugega s spoštovanjem, z zaupanjem in varnostjo. Spolnost je še vedno v večini pozicionirana v partnersko razmerje, ima središčno mesto in s tem nakazuje zadovoljstvo v partnerskem razmerju, vendar to ne nakazuje konservativnega pogleda na

spolnost, kar je vidno pri liberalnih vrednotah in dopuščanju in sprejemanju drugih življenjskih stilov.

6.3.3 Pomembne vrednote in spolno vedenje

Spremembe zadnjih desetletij so omogočile redefiniranje nekaterih pomembnih družbenih vrednot. Včasih pomembne vrednote so začele izgubljati kredibilnost, čeprav se je monogamija prikazala, kot še vedno cenjena vrednota:

»Zame ja, no saj, k si v razmerju, sta samo dva in noben drug. Mislm, da je to še vedno pomembno za razmerje.« (Pia, 20)

Čeprav je monogamija še vedno cenjena vrednota, zaznavamo, da je to posledica družbenih razmer, kjer je v razmerju vedno manj varnosti, ki ne zagotavlja zvestobe, pogojno posamezniki zato visoko cenijo vrednoto zaupanja:

»Vsaj za mene je visoko cenjena vrednota, je pa res, opažam, da mogoče v družbi ne več toliko. Vedno več je varanja, pa odprtih razmerji.« (Tia, 20)

»Ja zih, še vedno se pričakuje, da sta v razmerju vedno samo dva, no razn, če se drgač zmenš. V danšnji družbi maš vedno več različnih tipov razmerij, pa če se pač vsi, k so, o tem strinjajo, ok, če ne, pa sta v razmerju dva in noben drug.« (Marko, 26)

Tradicionalne vrednote v današnji družbi niso več visoko cenjene, mednje spada tudi devištvo:

»Ne, zdej je to kr zginl, prej si presenečen, če je nekdo še nedolžen. No, pa se norca delaš, no, sam ne morš vse enačt, mislm, je še vedno vrednota. Moški bl pr ženski cenmo, če kasnej, k mogoče pol veš, da ni mela tok spolnih partnerjev.« (Mike, 30)

»Vedno manj. Prej je šok, če si še devica« (Ema, 26)

Percepcija spolnosti je drugačna kot pri predhodnih generacijah, kjer je spolnost pred poroko veljala za nemoralno, sedaj pa je to nekaj čisto običajnega:

»Zakaj bi čaku do poroke? Ah, kje, to mogoče je blo takrt pomembnejše, k so se tud mladi poročal, zdej pa maš že pred poroko, če se sploh poročiš, vrjetno za sabo že kako resno razmerje.« (Tara, 24)

»Ja res, ni zdej več to tko, k je blo včasih, zdej že vsi eksperimentiramo in raziskujemo spolnost dost prej, pa če se pol sploh poročimo.« (Vita, 24)

»To je pomembn del razmerja, tko da se itak zgodi prej, še sploh, k se večina itak več ne poroča.« (Luka, 26)

Pogled na spolnost se je skozi generacije spremenil. Cenjena vrednota današnje družbe in mladih generacij je postala doživljanje orgazma, pomembna za oba spola. Moški orgazem je razumljen kot končni cilj koitusa, ženski orgazem je pomemben šele v zadnjih generacijah in ne nakazuje zaključka spolnega odnos. Čeprav se za moškega pričakuje, da orgazem doživi ob vsakem spolnem odnosu, so ženske vedno manj pripravljene, da bi tudi one odstopile od tega in tako vedno pogosteje zahtevajo orgazem pri vsakem spolnem odnosu tudi same. Orgazem nakazuje najvišjo stopnjo užitka:

»Zlo je pomemben, to je vrhunc užitka, za oba.« (Jan, 29)

»Zelo je pomembn, moški in ženski, morta bit oba partnerja zadovoljna. Se morjo pa moški kr dost bl potrudt.« (Marta, 21)

To je glavni cilj, more bit, teži je dosegljiv pr ženski, ampak je za to slajši. (Tia, 20)

»Ja, itak. Ne da se vedno zgodi, mora bit pa pogost. To mislm za ženske, pr moških se nekak pričakuje, da ga doživi. Raj se ne spustim v spolni odnos, če vem, da ne bo orgazma, mora se moški vsaj potrudt za to.« (Ema, 26)

Možnost nadzora nad reprodukcijo in zaščito pred spolno prenosljivimi boleznimi je prinesla večjo varnost, še posebej za ženske, ki lahko regulirajo zanositev. Pomembna je postala avtonomna odločitev posameznika za reprodukcijo. Zaščita predstavlja pomemben del spolnosti:

»Ja, nimam glih dobrga mnenja o neuporabi zaščite, mislm, da je to kr pomembno, saj pr novem partnerju kondom, pol pa tud kake druge oblike zaščite. Ne morš se glih neodgovorno obnašat, če se že odločš za to, sploh pa ne z neznanim človekom.« (Kim, 25)

»Treba je bit zaščiten, sploh z neznan osebo. Če partnerja poznaš, pol lahko uporabš druge oblike, tabletko, da nimaš glih kondoma, ampak ena oblika zaščite more bit.« (Justin, 26)

»Ja, nezaščiteni ni glih odgovoren, ampak vsak sam za to odgovarja, oziroma z drugimi oblikami kontracepcije, k osebo poznaš.« (Miša, 28)

Zaznavam spremembe družbenih diskurzov, med drugim tudi razširjenost in priljubljenost pornografije:

»Ni nč tazga, je kr razšerjena, je pa res, da glih ne prkažejo realnih situacij in te pol učasih kr mine, k vidš, da ženska v filmu glih ne uživa.« (Justin, 26)

Tukaj opažamo razlikovalen pogled med spoloma, za žensko je spolnost povezana s čustvi, kar se izraža tudi pri pornografiji:

»Ja sej, to se itak opaz, je pa res, da kot mulc zih pogledaš to, k te firbc matra. Pa ne sam pogledaš, večina nas to kr gleda, sploh k si samski pomoje še dost več, da nekaj potešiš žejo.« (Marko, 26)

»Ja, ženske smo bol za soft pornografijo, k je več čutnosti. Ženske pomoje gledamo drgač na pornografijo, k se mi zdi, da je spolnost za ns vseen bl čutna, k za moške.« (Ema, 26)

V medijih se spolnost pojavlja pogosteje, kot kadar koli prej, kot tržna niša. Predstavljena je na vse možne načine, s pridihom negativne in pozitivne konotacije:

»Ja, se mi zdi, da več o tem govorimo, tud po teh knjigah in filmih 50 odtenkov sive. Je vedno bolj dostopna. S temi knjigami je pa res postala bum.« (Svetlana, 27)

»Se mi zdi, da je vedno več spolnosti v medijih, ampak vzbudijo negativne kritike, prej sicer pr starejših generacijah, al pa pr tistih k so še vedno mal zadržani glede tega.« (Ema, 26)

»Ma, zarad interneta, zdej lahko najdeš vse, ampak se mi zdi, da želijo s tem spodbudit pozitivnejše mnenje o spolnosti.« (Luka, 26)

»Ja, s spolnostjo se ful trži, sej opazš, kako oglašujejo različne produkte, k je v reklamih napol naga ženska.« (Marko, 26)

Še vedno pa je družbeno omejena in cenzurirana:

»Pomoje je še kr predstavljena k tabu. Čim je v filmu golota, ga ponavad omejijo s kkšno starostjo.« (Justin, 26)

Percepcija spolnosti današnje mladine je povezana z družbenim kontekstom. Predstave o spolnosti se močno razlikujejo od prejšnjih generacij, postala je pomemben povezovalac razmerja, predstavlja velik del posameznika in velik del partnerskega življenja. Percepcija spolnosti se odmika od tabuja, postaja vedno bolj odprta tema, element avtonomije in refleksivnosti:

»Se definitivno razlikuje, prejšnje generacije so bile velik bolj zadržane, kot smo zdej mi, ni se o tem tok govoril.« (Jan, 29)

»Ja, kr velika razlika, je bolj dostopna tema, kot je bla v času naših babic, se mi zdi, da se tudi v družini lažje o tem pogovarjaš, ampak je še vedno velik takih ljudi, ki se o tem ne pogovarjajo. Se mi zdi, da živimo v takmu času, da o tem več govorimo, sploh k se niža starost, vedno mlajši seksajo, pa sploh ne vejo, za kaj se gre.« (Tia, 20)

»Razumevanje spolnosti se zih razlikuje, tud več različnih praks se poslužujemo, ampak nekateri še vedno obsojajo, kakšne prakse, k kao niso normalne. Še vedno obstaja meja med normalnim pa nenormalnim.« (Svetlana, 27)

»Mladi res tega ne jemlemo kot neki tazga, se glasno o tem pogovarjamo, pomoje je prej starejšim nerodn.« (Miha, 24)

»Se čist strinjam, so opazne kr velke spremembe. Mogoče ne pr zadnih generacijah, ampak med starejšimi bolj, zdej se je spremenil življenjski stil, pa kako mi razumevamo in dojemamo spolnost, prej je blo to dost bl skrivnostn.« (Tara, 24)

Odgovori fokusnih skupin so omogočili boljši pregled in razumevanje percepcije spolnosti med mladimi, starimi od 20 do 30 let. Z metodologijo odprtega kodiranja sem interpretirala odgovore udeležencev, ki sem jih v naslednjem poglavju primerjala s ključnimi ugotovitvami raziskav poznomodernih družb.

7 Razprava

Spolna revolucija je sprožila izginjanje tradicionalnih norm in vrednot, kar je privedlo do permisivne kulture. Pregled raziskav potrjuje pojav permisivne spolne kulture

Rezultate, ki sem jih pridobila v fokusnih skupinah, čeprav niso primerljivi in jih ne morem posplošiti na celotno populacijo, vseeno lahko primerjam z rezultati drugih raziskav. Rezultati kvalitativne raziskave fokusne skupine so pokazali štiri ključne značilnosti: spolnost je razumljena v kontekstu partnerstva; percepcija spolnosti nakazuje izginjanje tradicionalnih vrednot; spolno razlikovalen pogled na spolnost, še posebej na prvi spolni odnos; spremembe so vidne na področju vrednot in na področju spolnega vedenja, ki se odmika od tradicionalnih imperativov.

Za permisivno seksualno kulturo je značilen liberalni diskurz, ki je posledica možnosti svobodnega seksualnega razmišljanja, pojav seksualnega pluralizma, kar pomeni pojav novih vzorcev vedenja in seksualnih praks. Seksualnost se tako vrti okrog užitka in je osvobojena procesov reprodukcije, permisivna seksualna kultura tako nakazuje sekularizacijo javne sfere, komercializacijo in večjo dostopnost spolnosti (Švab 2010, 67).

S primerjavo rezultatov opazimo pojav permisivne seksualne kulture in izginjanje tradicionalne, saj rezultati nakazujejo vedno večjo svobodo in možnost izbire za posameznika. Nič ni več družbeno omejeno. Spremembe so posledica pojava družbenih procesov individualizacije, modernizacije in globalizacije, akterji so postali odvisni od lastnih odločitev, kdaj je pravi čas za prvi spolni odnos, partnersko razmerje, kdaj se bodo poročali, imeli otroke, s kom bodo imeli spolne odnose, posameznik ima na vseh področjih možnost svobodne izbire.

Razumevanje spolnosti se v nekaterih pogledih še vedno razlikuje med spoloma, še vedno so prisotni nekateri aspekti tradicionalne seksualnosti, kar prikazuje percepcija spolnosti. Razlike vidimo v razumevanju orgazma, kjer je moški orgazem prikazan kot nekaj samoumevnega, pričakovanega, medtem ko za ženske to ne velja. Za ženski orgazem je treba vložiti več truda, medtem ko moški orgazem nakazuje zaključek koitusa. Vedno bolj se poudarja pomembnost ženskega orgazma.

Raziskave kažejo (Ericksen 1999; Klavs 2002; Švab 2010; Bernik in Klavs 2011), da je večina spolnosti zasidrane v partnerska razmerja, le malo spolnosti poteka izven razmerij, saj razmerju prinese globino in medsebojno povezanost. Pojavlja se pluralnost partnerskih razmerij, kjer je partnersko razmerje oziroma kohibicija izrinila zakonsko zvezo, pojavlja se vedno več neformalnih partnerskih razmerij, število porok se zmanjšuje in povečuje se stopnja ločitev. Sodobna razmerja temeljijo na enakopravnosti med partnerjema, ki se svobodno odločata o vstopu v partnersko razmerje. Razmerje obstaja tako dolgo, dokler sta oba v njem zadovoljna. Spolnost je tako določena od znotraj, torej v sržu samega partnerskega razmerja, družbene vrednote nimajo več takšne moči, da bi krojile posameznikovo življenje, tako permissivna vzgoja povečuje pojav resnega razmerja. Spolno življenje je postalo fluidno.

Prva spolna izkušnja ni več povezana s poroko, spolnost pred poroko je postala samoumevna, s tem pa se niža starost pri prvem spolnem odnosu, kar je še posebej vidno pri ženskah. Trend nižanja starosti je pogojen s procesom individualizacije in z možnostjo svobodne odločitve, razrešen tradicionalnega oklepa, čakanja na poroko oziroma resno partnersko zvezo. Prvi spolni odnos je postal pomembna prelomna točka posameznikovega življenja.

Spremembe so najbolj opazne pri raziskavah, izvedenih na več generacijah (Schmidt in drugi 1994; Bozon in Leridon 1996; Klavs 2002; Haavio - Mannila in drugi 2002; Bernik in Klavs 2011; Nastal 2015), ki prikazujejo opaznejše spremembe v zgodovinskem traktu na področju razumevanja in percepcije spolnosti. Spremembe na področju spolnosti nakazujejo generacije med seboj. Izginjati so začele restriktivne družbene omejitve, ki so nakazovale potek spolnosti in s tem odprle področje liberalnim družbenim tokovom. Spremembe se vidne v zasebni in v javni sferi. Romantična ljubezen predstavlja kulturni ideal, monogamija pa cenjeno družbeno vrednoto (Haavio - Mannila in drugi 2002; Bernik in Klavs 2011). Razlike med spoloma so še vedno prisotne, na kar nakazujejo tudi motivi, ki vplivajo na odločitev za prvi spolni odnos (Laumann in drugi 2000; Bernik in Klavs 2011). Pri ženskah prevladajo emocije, navezanost na partnerja in zaljubljenost, medtem ko pri moških še vedno prevlada nagon.

Pojavljajo se nove seksualne prakse, kjer spolnost ni omejena več samo na partnerska razmerja, modernizacija je omogočila nove oblike tehnologij in s tem nove prostore za navezovanje stika – kibernetški prostor in pojav ter razširjanje pornografije (Modic 2002). Permissivna kultura je omogočila sekularizacijo javne sfere in možnost dostopa do informacij,

kadar koli in kjer koli. S tem je omogočila ustvarjanje novih prostorov in nastanek novih partnerskih razmerij.

Ključnega pomena sta postala užitek in potreba po doživetju orgazma. Emancipacija žensk je v ospredje postavila pomembnost užitka in nadzora nad lastnim telesom in tako ločila spolnost od reprodukcije. Ženska je dobila nadzor v svoje roke, z možnostjo kontracepcije tako lahko svobodno odloča o reprodukciji in spolnosti in se osredotoči samo na užitek. Užitek je postal središčen pojav v spolnosti za oba spola.

Interpretacijo podatkov lahko vidimo tudi kot nasprotujočo si, in sicer na eni strani prevladuje težnja po permisivnosti, ki je vidna pri stališčih glede primerne časa za prvi spolni odnos ter spolne odnose pred poroko, na drugi strani pa popolnoma nasprotna stališča, vidna pri nesprejemljivosti nezvestobe v partnerskih zvezah in pomembnost monogamije. S tem opazamo nekakšno polarizacijo stališč. Če zajamemo in posplošimo končne ugotovitve, lahko zapišemo, da v Sloveniji, tako kot v drugih poznomodernih družbah, ni prevladujočega spolnega vedenja, pojavlja in prepleta se več vzorcev. Sobivanje več spolnih vzorcev opazimo pri spolnem vedenju več generacij, ki kažejo, da se med generacijami razmeroma hitro spreminjajo družbene in kulturne organiziranosti spolnosti. Če to primerjamo z raziskavami drugih zahodnih držav, je v obeh pogledih Slovenija po pestrosti in spremenljivosti močno podobna ostalim zahodnim družbam (Bernik in Klavs 2011, 180–181). Na percepcijo spolnosti vpliva okolje, kjer živimo, opazamo spremembe na področju vrednot in spolnega vedenja. Cenjene vrednote so postale spoštovanje, zaupanje, monogamija, povečuje se število partnerskih zvez, eksperimentiranje ni več razumljeno kot nekaj slabega. Poroka ne predstavlja več cenjene vrednote, prav tako ne devištvo, osrednjega pomena postajata orgazem in užitek. Te ugotovitve lahko potrdimo s sekundarno analizo nacionalnih raziskav v Veliki Britaniji, Nemčiji, Franciji in drugje, kot tudi z raziskavo fokusne skupine, ki je bila izvedena. Fokusne skupine so podprle ugotovitve sekundarne analize prejšnjih raziskav. Spolni vsakdan v Sloveniji in v sodobnih zahodnih družbah je predvidljiv.

8 Zaključek

Svet je prepleten z nenehnimi družbenimi spremembami, ki spreminjajo tokove vsakdanjega življenja. Pomemben mejnik v posameznikovem življenju, vstop v področje spolnosti, se je skozi generacije močno spremenil. Percepcija pomena in razumevanja spolnosti se nenehno transformira, te transformacije je mogoče razumeti s spremembo trendov in novih življenjskih stilov, ki so zaznamovali družbeni kontekst.

Individualizacija in globalizacija sta zaznamovali področje spolnosti. S seboj sta prinesli potrebo po avtonomiji in svobodni izbiri posameznika. Med modernizacijo se je začel proces globalizacije, ki je individualizacijo še podkrepil in omogočil nastajanje novih življenjskih stilov. Novi družbeni diskurzi so omogočili pluralizacijo in fleksibilnost novih trendov, ki so premaknili meje tradicionalnosti in odprli trg novi družbeni dinamiki. Ti procesi so prinesli in oblikovali nove percepcije sveta in s tem posledično percepcijo spolnosti (Weeks 2003, 42), tako je spolnost postala raziskovalen problem sodobnih družb (Giddens 2000, 25).

Področje spolnosti je bilo podvrženo radikalnim spremembam, kot odraz družbenih sprememb. Ključne spremembe so omejile tradicionalnost, a je niso povsem izbrisale. Pomembni premiki so bili usmerjeni k emancipaciji žensk, osvoboditvi spolnosti od reprodukcije in premiku k enakosti med družbenima spoloma.

Trajne partnerske zveze ostajajo pomemben družben okvir za spolno dejavnost v sodobnih zahodnih družbah, vendar opazamo številne spremembe značilnosti partnerskih zvez kot takih, kot so pluralizacija in fleksibilizacija. S pluralizacijo so si postopoma pridobile legitimno obliko tudi družbene oblike partnerskih zvez, ne samo zakonska zveza. Partnerske zveze so postale individualizirane in vedno manj institucionalizirane, s čimer je povezana tudi fleksibilnost, kar se kaže v visoki stopnji fluidnosti in krhkosti (Weeks v Bernik in Klavs 2011, 67). Pomembnejša je postala želja po užitku in ugodju. Posamezniki so postali avtonomni, pomembna je postala svobodna izbira življenjskega stila, partnerstvo tako ni več omejeno, zamenjali sta ga serijska monogamija ter težnja po iskanju idealnega razmerja. Spolnost se je liberalizirala, a še vedno opazimo pridih tradicije.

Če sprejmemo biološke in medicinske generalizacije na temo spolnosti, lahko vidimo, da še vedno prevlada mnenje o spolnosti, ki je razumljena kot objektivni individualni diskurz ali

kolektivna kulturna predstava. Ironično, potemtakem smo prikrajšani za zanesljive podatke na tem področju. Nerealistično bi bilo zavračati znane reprezentacije seksualnosti, zgrajene na personalni intuiciji in izkušnjah, kolektivnih fantazijah, populariziranih medijih, seks kot subjekt v literaturi, filmih, reklamah ... (Bozon in Leridon 1996, 10). Paradigme so se spreminjale skozi čas, kar je razvidno iz raziskav, raziskave spolnega vedenja so pomembne, saj nam pomagajo pri razumevanju družbe in posameznika, kjer je socialno okolje ključnega pomena pri razumevanju in percepciji spolnosti.

Pomembna je postala spolna avtonomija kot glavna značilnost refleksivnega posameznika. Percepcija sodobne spolnosti temelji na enakosti med spoloma, je individualna odločitev posameznika, ki sam osmišlja svojo biografijo. Čeprav je spolnost še vedno središčna v stabilnem partnerskem razmerju, vsa odstopanja od tega in druge oblike partnerskih zvez niso več označene kot nemoralne, temveč predstavljajo nove trende. Partner ni več mišljen kot partner za vedno, v sodobnem svetu se partnerji pogosteje menjavajo, s tem se je pojavila serijska monogamija, ki še vedno omejuje razmerje na sobivanje med izključno dvema partnerjema. Ekskluzivnost je še vedno cenjena vrednota, medtem ko so tradicionalne vrednote začele izgubljati pomen. Spremembe na področju spolnosti so tako opazne na področju vrednot in na področju vedenja, ki se sočasno spreminjata. S posameznikovim vedenjem se spreminjajo posameznikove vrednote. Še vedno zaznavamo razlike med spoloma, vendar v blažji obliki z vsako nadaljnjo generacijo.

Spremembe med spolno revolucijo so bile veliko bolj očitne kot spremembe, ki jih vidimo danes, seveda pa to še ne pomeni, da te spremembe niso tako pomembne. Spolnost se počasi odmika od koncepta tabuja in postaja centralnega pomena za posameznikovo življenje in partnerskega razmerja. Permisivna seksualna kultura se v percepciji od tradicionalne razlikuje po močnejšem izražanju liberalnih stališč.

Ne glede na omejitve raziskave fokusnih skupin, ki jih ne moremo posplošiti na celotno slovensko populacijo, lahko pridobljene rezultate primerjamo z raziskavami Velike Britanije, Francije, Nemčije, Združenih držav Amerike, Finske in drugih ter ugotovimo, da so medgeneracijske primerjave pokazale, da se spolno vedenje spreminja. Da bi lahko izvedeli več in pridobili bolj poglobljeno znanje o interpretaciji in razumevanju spolnosti, bi bilo potrebno bolj temeljito longitudinalno raziskovanje spolnosti na slovenskem območju, ki bi

omogočilo lažje razumevanje vzorcev spolnega vedenja. Sama sem si s pomočjo fokusnih skupin razširila obzorja o percepciji spolnosti.

Ugotovitve raziskave in primerjava z raziskavami drugih držav kažejo preobrazbo spolnosti na področju intimnosti in razmerij, ki niso več odvisni od družbenih imperativov. Z bledenjem tradicionalne družbene omejitve se je pojavila permisivna kultura, ki je omogočila posamezniku svobodno izbiro in liberalno razmišljanje. Permisivna kultura kot posledica globalizacije je omogočila družbeni kontekst za dostopnost spolnosti, spolno enakost in pluralizem. Permisivna spolna kultura je nadvladala nad tradicionalno.

9 Literatura

1. Bauman, Zygmunt. 2001. *The individualized society*. Cambridge: Polity Press.
2. --- 2002. *Tekoča moderna*. Ljubljana: Založba /*cf.
3. --- 2003. *Liquid Love*. Cambridge: Polity Press.
4. Beck, Ulrich. 2001. *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.
5. --- 2002. *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
6. Beck - Gernsheim, Elisabeth . 2002. *Reinventing the family: in search of new lifestyles*. Cambridge: Polity, Oxford, Malden: Blackwell.
7. Beck, Ulrich in Elisabeth Beck - Gernsheim. 2006. *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Bernik, Ivan, Vesna V. Godina in Valentina Hlebec. 1996. *Mladina in AIDS: raziskovalno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede – raziskovalni inštitut.
9. Bernik, Ivan. 2010. Spolnost v času individualizma in racionalnosti. *Družboslovne razprave* 26 (65): 7–24.
10. Bernik, Ivan in Irena Klavs. 2011. *Spolno življenje v Sloveniji*. Maribor: Aristej.
11. Bernik, Ivan in Valentina Hlebec. 1998. Skriti prostori vsakdanjega življenja: spolno življenje ljubljanske mladine. *Družboslovne razprave* 19 (27/28): 72–85.
12. --- 2005. How did it happen the first time? Sexual initiation of secondary school students in seven postsocialist countries. V *Sexuality and gender in postcommunist Eastern Europe and Russia*, ur. Aleksandar Štulhofer in Theo Sandfort, 297–315. New York: Haworth Press.
13. Billari, Francesco C., Marcantonio Caltabiano in Gianpiero Dalla Zuanna, ur.. 2007. *Sexual and affective behaviour of students: an international research*. Padova: CLEUP Editrice.
14. Bozon, Michel in Henri Leridon, ur. 1996. *Sexuality and the social sciences: a French survey on sexual behaviour*. Aldershot: Dartmouth Publishing Company Limited.
15. Bock, Gisela. 2004. *Ženske v evropski zgodovini: od srednjega veka do danes*. Ljubljana: Založba /*cf.
16. Brym, R. J. in R.L. Leton. 2001. *Love online: a report on digital dating in Canada*. Toronto: MSN Canada. Dostopno prek: www.docin.com/p-16766551.html (12. februar 2015).

17. But, Igor, Sabina Blažević, Maja Dorič, Maruša Jelenc, Martina Špilak in Maja Pakiž. 2011. Spolno vedenje in uporaba kontracepcije med srednješolci v severovzhodni Sloveniji. *Zdrav Vestn* 80 (2): 84–91.
18. Ericksen, Julia A. 1999. *Kiss and tell: surveying sex in the twentieth century*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
19. Foucault, Michel. 2000. *Zgodovina seksualnosti 1: volja do znanja*. Ljubljana: ŠKUC.
20. Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /*cf.
21. Glaser, Barney G. in Anselm L. Strauss. 1967. *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter.
22. Haavio - Mannila, Elina, Osmo Kontula in Anna Rotkirch. 2002. *Sexual lifestyles in the twentieth century: a research study*. New York: Palgrave.
23. Jamieson, Lynn. 1998. *Intimacy: personal relationships in modern societies*. Cambridge: Polity Press.
24. Klavs, Irena. 2002. *National survey of sexual lifestyles and Chlamydia trachomatis infection in Slovenia*. (Doktorska disertacija). London: London School of Hygiene & Tropical Medicine.
25. Kogovšek, Tina. 2012. *Intimni življenjski stili študentov in študentk v Sloveniji*. Dostopno prek: [file:///C:/Users/Urzy/Downloads/URN-NBN-SI-DOC-ZDVRKAYV%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Urzy/Downloads/URN-NBN-SI-DOC-ZDVRKAYV%20(2).pdf) (8. julij 2015).
26. Košiček, Marjan. 1987. *Moja ženskost, moja sreča*. Ljubljana: DZS.
27. Kuhar, Roman, Tina Kogovšek in Alenka Švab. 2010. Ljubezen na prvi klik: uporaba interneta za spoznavanje intimnih in seksualnih partnerjev. *Družboslovne razprave* 65 (26): 45–64.
28. Laumann, Edward O., John H. Gagnon, Robert T. Michael in Stuart Michaels. 1994. *The social organisation of sexuality: sexual practices in the United States*. Chicago: The University of Chicago Press.
29. Lesjak, Miran. 2012. *Aids nikakor ni zgolj fiziološka bolezen*. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042565729/ljudje/intervjuji/aids-nikakor-ni-zgolj-fizioloska-bolezen> (25. februar 2015).
30. Mesec, Blaž. 1998. *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
31. Miller, Steven E. 1996. *Civilizing cyberspace: policy, power, and the information superhighway*. New York: ACM Press.

32. Modic, Max. 2002. Spolne navade Slovencev. *Mladina* 18. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/92381/spolne-navade-slovencev/> (28. december 2014).
33. Musek, Janek. 1994. *Psihološki portret Slovencev*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
34. Nastran Ule, Mirjana, ur. 1996. *Mladina v devetdesetih – analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Urad Republike Slovenija za mladino.
35. Natsal. 2015. The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles. Dostopno prek: <http://www.natsal.ac.uk/home.aspx> (23. junij 2015).
36. Nye, Robert A. 1999. *Sexuality*. Oxford: Oxford University Press.
37. Primorac, Igor. 2002. *Etika in seks*. Ljubljana: Krtina.
38. Scigusc, Volkmar. 2001. Lean sexuality: on cultural transformation of sexuality and gender in recent decades. *Sexuality & Culture* (5): 23–56.
39. Schmidt, Gunter, Dietrich Klausmann, Ula Zeitzschel, in Carmen Lange. 1994. Changes in adolescents' sexuality between 1970 and 1990 in West-Germany. *Archives of Sexual Behaviour* 23 (5): 489–513.
40. Schmidt, Gunter. 1995. Emancipation and social change in heterosexual relationship. *Journal of Psychology & Human Sexuality* 7 (3): 7–20.
41. Šadl, Zdenka. 1997. Spremembe emocionalnih stilov – od industrijske moderne k visoki modernosti. *Časopis za kritiko znanosti* 25 (183): 161–175.
42. --- 1998. Sodobne oblike čustvovanja. *Družbene razprave* 14 (27–28): 63–71.
43. --- 2000. Odčarani svet posttradicionalne ljubezni. *Časopis za kritiko znanosti* 28 (200/201): 381–389.
44. Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
45. --- 2010. Med tradicionalno in permisivno seksualno kulturo: percepcije seksualnosti in prisotnost seksualnih imperativov pri študentkah. *Družboslovne razprave* 26 (65): 65–83.
46. Švab, Alenka, Ivan Bernik in Roman Kuhar. 2010 Raziskovanje spolnega vedenja v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 26 (65): 25–43.
47. Švab, Alenka, Aleksandar Štulhofer, Ivan Landripet, Valerio Baćak, Ivan Bernik in Roman Kuhar. 2011. Research on young people's sexuality in Croatia and Slovenia, 1971–2008: a systematic overview. *Annales Ser. Hist. Sociol.* 21.

48. Pinter, Bojana, Fani Čeh, Ivan Verdenik, Mojca Grebenc, Danilo Maurič, Ljiljana Pavičević, Alojzija Anderle, Martina Bučar, Veselin Šučur, Lidija Margič, Andreja Kumer-Lakner, Nives Rožič-Vičič, Janka Palancsai-Šiftar, Gabrijela Simetinger, Cvetka Skušek-Fakin, Alenka Zagode-Krenčič, Dragoslav Mugoša, Marjeta Podlipnik in Helena Meden-Vrtovec. 2006. *Spolno vedenje slovenskih srednješolcev v letu 2004*. Dostopno prek: http://szd.si/user_files/vsebina/Zdravniski_Vestnik/vestnik/st6-10/st6-10-615-620.htm (7. julij 2015).
49. Trček, Franc in Matej Kovačič. 2000. Kiberseks in pornografija na internetu: Definicije in regulacije – stališča uporabnikov interneta. *Teorija in praksa* 37 (6): 1069–1081.
50. Ule, Mirjana. 2000. *Sodobne identitete: v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: ZPS.
51. --- 2002. Razlike, ki delajo razlike: življenjski stili, individualizacija in spremembe identitetnih struktur. *Družboslovne razprave* 18 (39): 75–86.
52. --- 2008. *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Založba FDV
53. Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
54. Weeks, Jeffrey. 1986. *Sexuality*. London in New York: Routledge.
55. --- 2000. *Making sexual history*. Cambridge: Polity Press.
56. --- 2003. *Sexuality: second edition*. London: Routledge.

PRILOGA: Vprašalnik

Vprašalnik:

1. Kaj vam predstavlja spolnost?
2. Ali je spolnost za vas pomembna?
3. Kdaj je pravi čas za prvi spolni odnos?
4. Kateri so razlogi najbolj vplivajo na odločitev za prvi spolni odnos?
5. Ali nižja oziroma višja starost pri prvem spolnem odnosu vpliva na kasnejše spolno življenje? Kako?
6. Kaj menite, se večina spolnosti dogaja v razmerju ali izven razmerja? Zakaj je tako?
7. Ali je spolnost v razmerju pomembna?
8. Katere so pomembne vrednote za dobro partnersko razmerje?
9. Ali intenzivnost spolnih odnosov vpliva na razmerje? Zakaj tako mislite?
10. Ali se vam zdi pomembno, da se v vezi s partnerjem pogovarjate o spolnosti?
11. Ali se o spolnosti lahko pogovarjate tudi z drugimi – sorodniki, znanci, prijatelji?
12. Se vam zdi, da smo o spolnosti dovolj informirani?
13. Ali monogamija v današnji družbi predstavlja vrednoto?
14. Ali devišstvo predstavlja vrednoto?
15. Kakšno je vaše mnenje o spolnosti pred poroko?
16. Ali je orgazem v spolnosti pomemben?
17. Kakšno imate mnenje o zaščitenih/nezaščitenih spolnih odnosih?
18. Kakšno je vaše mnenje o pornografiji?
19. Kako je spolnost predstavljena v medijih? Ali je spolnost postala bolj dostopna?
20. Ali se današnja percepcija spolnosti razlikuje od percepcije spolnosti starejših generacij? Kakšna je vaša predstava?